

ZEMAITĖS AUTOGRAFŲ DATAVIMAS

Kazys UMBRASAS

Periodikoje ir atskirais leidiniais publikuojant Žemaitės pirmuosius kūrinius, jų parašymo datos paprastai nebūdavo žymimos. Pirmą kartą datavimo klausimas iškilo, rengiant Žemaitės raštų rinkinį 1910—1914 m. Redaktorius J. Jablonskis norėjo rinkinį paruošti rūpestingai. Tai buvo, be rods, antrasis lietuvių literatūros istorijoje rašytojo kūrinių rinkinys — pirmasis bus bene V. Kudirkos raštai, išleisti 1909 m. Kaip ir V. Kudirkos raštai, taip ir Žemaitės, nors ir buvo skiriami plačiajam skaitytojui, tačiau turėjo ir kai kurių mokslinio leidinio ypatybių. Žemaitės raštų rinkinio mokslinius bruožus sudarė kūrinių sudėjimas chronologine tvarka ir parašymo datų pažymėjimas. Čia J. Jablonskis nesitenkino nurodęs tik publikavimo datą, kaip tai buvo padaryta V. Kudirkos rinkinyje, bet stengėsi pažymėti kūrinių parašymo datą. Toks noras visai suprantamas, žinant, kad Žemaitės kūrinių parašymo ir publikacijos datos gerokai skirdavosi. Matyt, tuo tikslu atsirado Žemaitės ranka parašytas jos kūrinių datų sąrašas, apimęs jos kūrybą iki 1910 m.¹ Yra ir antras, taip pat iki 1910 m. apimęs Žemaitės kūrinių datų sąrašas, tačiau rašytas jau ne Žemaitės². Šiuose abiejuose sąrašuose pažymėtos datos daugiausia sutampa, tačiau yra ir skirtumų. Žemaitės rašytu sąrašu vadovaujantis, pažymėtos jos kūrinių parašymo datos 1914 m., taip pat ir 1924—1929 m. jos raštų leidime. Žemaitės nedatuotų kūrinių datos pastarajame leidime buvo pažymėtos pagal kūrinių pirmąsias publikacijas arba visai nežymėtos.

Rūpestingai, vadovaujantis tarybine tekstologija, buvo rengiamas 1948 m. Žemaitės raštų leidimas. Naujai buvo peržiūrėtas ir kūrinių datavimas. Parašyti iki 1910 m. kūriniai buvo daugiausia datuojami, irgi vadovaujantis Žemaitės sąrašu, tačiau kartu buvo remiamasi ir kitais šaltiniais. Tai įgalino kiek pakoreguoti ir Žemaitės datavimą. Pvz., dėl „Petro Kurmelio“ datavimo rinkinio komentaruose rašoma: „Abiejuose rašytojos kūrinių sąrašuose nurodyta apsakymą parašytą 1899 m. Bet tai vargu tiesa: iš P. Višinskio korespondencijos sužinome autorę kūrinių rašius jau 1896 m.; po poros metų, t. y. 1898.V.7 d. laiške ji jau kalba apie antrąjį „Kurmelį“,

¹ LKLI, F3, Nr. 212.² UB, D1078, l. 136—138.

kuris, kiek galima suprasti iš laiško teksto, yra toks, kokį šiandien turime. Taigi, šitą apsakymą galima laikyti parašytą 1896—1898 m.³

Šiame leidinyje datos nurodytos visiems kūriniams. Tiems, kurie nebuvo datuoti Žemaitės, datos žymimos, remiantis:

1) 1924—1927 m. leidimu (pvz., „Nelaimė“, III, 502; „Kam ir už ką“, III, 504);

2) redakcijai tuo metu žinoma pirmąja publikacija (pvz., „Kaip kartais kokioje klebonijoje einasi“, III, 504; „Kieno kaltybė“, III, 505; „Apsiriko“, III, 512);

3) pastabomis rankraštyje (pvz., „Stebuklingas daktaras“, III, p. 513);

4) turiniu („Šelpėjai ir šelpiamieji“, IV, 485);

5) rašyba bei rašysena („Kalėdos prieglaudoj“, IV, 483; „Prie alaus uzbono“, IV, 484);

6) nenurodžius pagrindo („Amerikos lietuvių gyvenimas“, IV, 492; „Lekcijos“, IV, 483).

1948 m. leidinio datavimas su mažomis išimtimis pakartotas ir 1956—1957 m. Žemaitės raštų leidime. Naujai ir savarankiškai datuoti į 1948 m. leidimą neįėję dalykai: publicistiniai ir kritikos straipsniai, laiškai. Laiškų datavimas remiamas pačios autorės pažymėtomis datomis, o jų nesant, apie datą sprendžiama iš turinio. Straipsniai datuojami jų publikavimo ar rankraštyje pažymėtomis datomis ir pagal turinį.

1956—1957 m. leidinyje pažymėtomis datomis daugiausia remiasi Žemaitės bibliografijos sudarytoja B. Mituzienė, pažymėdama Žemaitės autografulias datas⁴.

Atidžiau susipažinus su visais Žemaitės raštų šaltiniais, pasirodė, kad daugelio kūrinių datavimas yra arba nepakankamai tikslus, arba ir visai klaidingas. Tokio klaidingo datavimo pavyzdys gali būti kad ir apsakymo „Prie dvaro“ data. Visuose Žemaitės raštų leidiniuose, remiantis Žemaitės pažymėta data, apsakymas datuojamas 1903 m. Tuo tarpu jau „Varpe“ 1901 m. Nr. 12, randame redakcijos atsakymą Zemaitei, kad gauti jos apsakymai „Byla“ ir „Karinyš“. Šią datą patvirtina ir autografe randama rankraščio redakcijoje gavimo data 25.XI.01 (UB, D1078, I.1). Tokiu būdu apsakymas datotinas 1901 m., ne vėliau, kaip lapkričio 25 d. Netikslumai ir klaidos atsirado nepanaudojus visų datavimo šaltinių. Tų klaidų yra ir ten, kur visai nenurodytas datavimo pagrindas.

Pagrindiniu datavimo šaltiniu laikomas Žemaitės paliktas datų sąrašas. Tuo tarpu tekstologai autoriaus datavimą laiko nepakankamu šaltiniu net tada, kai pats autorius rankraštyje pažymi datą. Autoriaus pažymėta data gali reikšti ir kūrinio sumanymo laiką, ir kūrybinio darbo pradžią, ir labiau-

³ Ž e m a i t ė, Raštai, I, K., 1948, p. 519. (Toliau Žemaitės raštų tomai ir puslapiai nurodomi tekste.)

⁴ Ž e m a i t ė, Raštai, VI, V., 1957, p. 528—550.

siai įtemptą kūrybos momentą, ir kūrinio užbaigimo, ir pirmojo ar antrojo korektūros skaitymo datą⁵. Vėliau autoriaus nurodyta data, kaip yra Žemaitės datavimo atveju, gali būti klaidinga ir dėl žmogaus atminties trūkumų. Kaip matėme iš „Prie dvaro“ datavimo, Žemaitė savo datų sąrašė yra padariusi net gana žymių klaidų.

Kūrinio datavimo negalima remti ir pirmąja publikacija. Žemaitės kūriniai gana dažnai buvo spausdinami, praėjus nemaža laiko po jų parašymo, be to, be autorės priežiūros. Todėl kūrinio parašymo galinė data paprastai yra jo autografo švarraščio užbaigimas. Išimties nesudaro ir 1913—1914 m. Žemaitės kūrinių rinkinys, nors jo leidimu rūpinosi pati rašytoja. Kūrinių redagavimas šiam rinkiniui nebuvo esminis, daugiau tik kalbinis, todėl 1913—1914 m. išėjusių raštų negalima laikyti antrąja kūrinių redakcija.

Atsirado datavimo klaidų ir dėl kitų priežasčių:

- a) nepakankamai ir netiksliai pasinaudojus rašytojos archyvu, jos korespondencija;
- b) nepanaudojus periodinės spaudos redakcijos atsakymų, galinčių tiksliau nusakyti kūrinio sukūrimo laiką, negu publikacijos;
- c) nepanaudojus redakcijos pastabų pačiuose rankraščiuose;
- d) ne visada tiksliai panaudojus autografo turinį (ypač laiškų);
- e) neatkreipus pakankamo dėmesio į rankraščio paleografiją (jo vietą kitų rankraščių tarpe, rašyseną, rašybą, rašymo priemones ir kt.).

Be to, ikišiolinis Žemaitės kūrinių datavimas yra nepilnas ir nepakankamai tikslus. Daugumai Žemaitės kūrinių tepažymima tik viena data, kuri, atrodo, norima pažymėti kūrinio užbaigimo laiką. Tuo tarpu datavimo uždavinys yra nustatyti sumanymo ir darbo su tekstu laiką⁶. Viena data gali apibrėžti tik nedidelio kūrinio sukūrimo laiką. Žemaitės taip datuoti pakanka tik laiškus. Iki šiol buvo pasitenkinama, pažymint tik metus. Norint tiksliau atkurti kūrinių chronologiją, reiktų tikslesnės datos — mėnesio ir dienos.

Labai tiksliai datuoti visus Žemaitės kūrinius vargu ar kada galėsime — per maža išlikę datavimo šaltinių. Tačiau būtina, panaudojus visus turimus šaltinius, atitaisyti klaidas, ir kiek galima patikslinti kūrinių datas.

To siekiant, daug gali padėti Žemaitės rašybos raidos ištyrimas.

Kaip žinome, Žemaitė kūrybinio kelio pradžioje visai nemokėjo lietuvių literatūrinės kalbos ir rašybos — vartojo lenkų rašybą. Vėliau jos rašyba keitėsi, artėjo prie lietuvių literatūrinės rašybos normų. Žemaitės laiškų ir kitų žinomų datų kūrinių rašyba padeda gana tiksliai iširti jos rašybos rai-

⁵ Л. Д. Опульская, Проблема датировки произведений, Кн.: Основы текстологии, М., 1962, р. 173.

⁶ Зг. Л. Д. Опульская, Проблема, ..., р. 172; В. В. Томашевский, Писатель и книга, М., 1959, р. 198.

dą, keitimosi etapus. Šiuo metodu vadovaudamiesi, mes galime daugmaž tiksliai nustatyti daugelio jos kūrinių autografų parašymo laiką ir tuo būdu pagrįsti jų datavimą, atitaisyti netikslumus ir klaidas. Pirmiausia kalbame apie kūrinius, kurių datavimui nėra kitų šaltinių.

Pavyko nustatyti šitokią Žemaitės rašybos raidą.

Pačioje savo kūrybos pradžioje Žemaitė rašė lenkiškas *cz, sz* (*č, š*), skyrė minkštą *l* ir kietą *l*, vartojo dvigubą *w*, dvibalsius *ai, ei, ui* rašė su *j* — *aj, ej, uj*, galūnėse visai nerašė nosinių raidžių, bendraties galūnę *-ti* rašė su *y*. Šitokią rašybą vartojo savo laiškuose iki 1896 m. lapkričio mėn. (plg. UB, D198, l. 1—8; UB, D218, l. 10—11).

1896 m. lapkričio 16 d. laiške jau pastebime šiokią tokį Žemaitės rašybos pasikeitimą — bendratyse vietomis imama vartoti trumpąją *i*. Toks *-ti* ir *-ty* kaitaliojimas, vyraujant dar *-ty*, būdingas 1896 m. lapkričio 16 d. — 1897 m. sausio mėn. rašytiems laiškam (plg. UB, D198, l. 3, 5, 47). Laiškuose, rašytuose tarp 1897 m. sausio pradžios ir 1897 m. gegužės mėn., bendratyse ima vyrauti *-ti*, tačiau dar pasitaiko ir *-ty*. 1897 m. gegužės 5 d. laiške Žemaitė jau visai atsisako *-ty* ir ima ištiesai vartoti *-ti* (plg. UB, D198, l. 17). Tokia rašyba tęsėsi iki 1898 m. lapkričio mėn. (plg. UB, D198, l. 18—19; UB, D353, p. 46 ir kt.).

Tarp 1898 m. lapkričio 17 d. ir lapkričio 25 d. įvyksta dar vienas Žemaitės rašybos pasikeitimas — šiuo metu ji atsisako lenkiškų *cz, sz* ir vietoj jų ima vartoti *š, č*. Tokios rašybos Žemaitė laikėsi iki 1899 m. sausio mėn. (plg. UB, D198, l. 35, 37, 21, 16, 32).

1899 m. sausio mėn. rašytuose laiškuose jau greta *č, š* atsiranda *ć, ś*. Toks šių rašmenų kaitaliojimas pastebimas iki 1899 m. pusės (plg. UB, D198, l. 30, 38). 1899 m. antroje pusėje Žemaitė visai atsisako *ć, ś* ir ištiesai ima rašyti *č, š*. Tuo pačiu metu iš Žemaitės rašybos ima nykti ir lenkiškasis kietas *l*. Pradedant 1899 m. spalio 7 d. laišku (UB, D198, l. 43), Žemaitė ištiesai ima vartoti *č, š* ir vis dažniau ir dažniau *l* (kaip ir dabar). Tokia rašyba tęsėsi iki 1901 m. pabaigos (plg. UB, D198, l. 41).

1901 m. pabaigoje Žemaitė ima vartoti standartines lietuvių rašybos raides *č, š*. Iš šio laikotarpio beveik neturime Žemaitės korespondencijos, todėl tikslesnę to pasikeitimo datą nustatyti sunku. Daugiausia galime remtis žinomos datos Žemaitės kūrinių autografais. Pirmieji daugiau mažiau žinomos datos Žemaitės autografai, parašyti standartinėmis *č, š*, yra trys apsakymo „Tinginė“ autografai (RB, F2, Nr. 1, 8; LKLI, F3, Nr. 11; LKLI, F.3, Nr. 69). Kaip rodo apsakymo nuoraše redakcijos pažymėta gavimo data (UB, D750, l. 111), jis parašytas ne vėliau, kaip 1901 m. spalio 27 d. Su *č, š* yra ir apsakymo „Prie dvaro“ (UB, D1078, l. 1—33) ir „Karinio“ (LKLI, F.3, Nr. 57; UB, D1077, l. 277—280; UB, D333, p. 47—60) autografai. Tie apsakymai sukurti ne vėliau, kaip 1901 m. lapkričio 25 d. (plg. UB, D750). Su tais pačiais rašmenimis yra ir „Pasiklausymų“ (UB, D353,

p. 387—403, 405—421, 429—432, 423—426, 433—439; UB, D750, l. 206—216) autografa, redakcijoje gauti 1902 m. sausio 10 ir 25 d. (UB, D750, l. 206, 192).

Nuo 1902 m. gegužės 10 d. Žemaitė jau visai liovėsi ir žymėjusi kietumą pagal lenkų rašybos tradiciją. Tai matyti iš laiško (UB, D198, l. 20) ir apsakymo „Dėl pirštinių“, atsiųsto į redakciją 1902 m. rugpiūčio 31 d. (UB, D353, l. 197—211, 213—219).

1903 m. Žemaitė dvibalsiuose vietoj *aj, ej, uj* ėmė rašyti *ai, ei, ui*. Pirmasis žinomos datos autografas, kuriame randame jau dvibalsius *ai, ei, ui*, yra apsakymas „Du kankiniai“ (RB, F2, Nr. 1, 9), paskelbtas „Ūkininke“ 1903, Nr. 24—32. Tačiau kartu dar Žemaitė pavartoja ir senąją dvibalsių rašybą. Tokia mišria rašybą pasižymi ir apsakymo „Pas tarpininką“ (RB, F2, Nr. 1, 11) autografas, kurio nuorašas redakcijoje buvo gautas 1904 m. balandžio 12 d. (UB, D750, l. 396). Pirmu žinomu Žemaitės autografu, kuriame jau nuosekliai vartojami dvibalsiai *ai, ei, ui*, yra 1904 m. birželio 20 d. laiškas (UB, D198, l. 49). Tokią rašybą Žemaitė vartojo iki 1907 m. pradžios (plg. jos laiškus LKLI, F.1, Nr. 749).

1907 m. pradžioje Žemaitė įsisavino dar vieną literatūrinės rašybos taisyklę — vienaskaitos galininke ėmė rašyti nosines *a, e*. Pirmasis žinomos datos autografas, kuriame imta vartoti nosines galinėse, yra Žemaitės laiškas M. Putvinskaitei, parašytas 1907 m. kovo 22 d. Tačiau šiuo metu nosinių rašybą dar nėra nuosekli, kaitaliojasi dar ir *a, e* be nosinių. Tokio nenuoseklumo randame, pvz., feljetono „Dar trigrašis...“ autografe (LKLI, F.3, Nr. 112), paskelbtame „Lietuvos ūkininke“ 1907 m. Nr. 50, feljetone „Moterų katalikių susirinkimas Kaune 28 bal.“, parašytame 1908 m. gegužės mėn. (LKLI, F3, Nr. 120). Nuosekliai vartoti nosines Žemaitė ima nuo 1908 m. birželio mėn. Jau nuosekliai su nosinėmis parašytas 1908 m. birželio 12 d. įgaliojimas J. Jablonskiui leisti jos raštus (UB, E363, l. 7), taip pat 1908.VII.10 (RB, F2, Nr. III, 41), 1908.XI.4 (RB, F2, Nr. III, 43), 1909.I.4 (LKLI, F3, Nr. 147) laišakai.

1910 m. pradžioje įvyko paskutinis Žemaitės rašybos žymesnis pasikeitimas — šiuo metu ji atsisakė lenkiškojo dvigubo *w*, jį pakeisdama lietuviškuoju *v*. Paskutiniai žinomi autografa, parašyti su *w*, yra Žemaitės korespondencijos „Lietuvos ūkininko“ redakcijoje, gautos 1910 m. vasario 9 ir 17 d. (LKLI, F26, Nr. 909), o pirmasis žinomas autografas su *v*, yra Žemaitės laiškas G. Petkevičaitėi-Bitei, parašytas 1910 m. kovo 10 d. (UB, D228, l. 2).

Po 1910 m. nepasisekė užtikti kokių žymesnių ir pastovesnių Žemaitės rašybos pasikeitimų. Jos kalba nuolatos artėjo prie literatūrinės kalbos, tačiau iki pat amžiaus galo ji galutinai neišmoko literatūrinės lietuvių kalbos rašybos. Pavyzdžiui, vienaskaitos galininke *i* ir *u* ji visą laiką rašė be nosinių, dažnai nežymėjo nosinių daugiskaitos kilmininke, dvigarsį *an* daž-

niausiai rašydavo *qn*, nemokėjo kaip reikiant vartoti ilgųjų balsių, neskyrė *ia* ir *e* ir kt. Apibendrinami galime sudaryti Žemaitės rašybos raidos lentelę.

Rašybos etapai	Vartojamos raidės	D a t a
I	w, -a, -e, j, l, cz, sz, -ty	1894—1896.XI.16
II	w, -a, -e, j, l, cz, sz, -ty/-ti/	1896.XI.16—1897.V
III	w, -a, -e, j, l, cz, sz, -ti	1897.V.5—1898.XI.17
IV	w, -a, -e, j, l, č, š, -ti	1898.XI.25—1899.I
V	w, -a, -e, j, l (l), č, š (č, š),	1899.I—1901.X.(?)
VI	w, -a, -e, j, l č, š, -ti	1901.X.(?)—1903.VII
VII	w, -a, -e, i/j/, l, č, š, -ti	1903.VII—1904.VI
VIII	w, -a, -e, i, l, č, š, -ti	1904.VI.20—1907.III
IX	w, -ą/a/, -ę/e/, i, l, č, š, -ti	1907.III.22—1910.II.17
X	v, ą, ę, i, l, č, š, -ti	1910.III.10—1921.XII.8

Toliau duodamas išlikusių Žemaitės grožinių kūrinių ir straipsnių autografių chronologinis sąrašas, kuris padės tikslinti ir pačių kūrinių datavimą. Jis sudarytas, remiantis Žemaitės rašybos raida ir kitais datavimo šaltiniais. Pažymimas Žemaitės autografo pavadinimas arba pirmosios jo eilutės, kartu (skliausteliuose) nurodant ir įsigalėjusį pavadinimą, rankraštynas ir šifras, duomenys dėl autografo ir kūrinio parašymo laiko, kartu pažymint ir ligšiolinį autografių datavimą, pagal B. Mituzienės bibliografiją. Datos iki pirmojo pasaulinio karo žymimos senuoju stiliumi. Vartojamos santrumpos:

- ZR — Žemaitė, Raštai, V., 1957
 VR — P. Višinskis, Raštai, V., 1964
 UB — Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius
 LKLI — LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraščių skyrius
 RB — LTSR Valstybinės respublikinės bibliotekos rankraščių skyrius
 MA B — LTSR Mokslų akademijos Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius
 LŪ — „Lietuvos ūkininkas“
 LZ — „Lietuvos žinios“
 l. — lapas
 lš. — laiškas

ŽEMAITĒS AUTOGRAFU DATOS

1894—1896 M. LAPKRIČIO 16 D.

I rašybos etapas

w, -a, -e, j, ĺ, cz, sz, -ty

Eil. Nr.	Rankraščio pavadinimas ir šifras	Spėjamoji parašymo data ir jos pagrindas	Ikišiolinis datavimas
1	Ant Jomarka (Atžala) UB, D1077A, l. 49—59	Sprendžiant iš rašysenos primityvumo, laikytinas pačiu pirmuoju išlikusiu Žemaitės autografu. Spėjant iš M. Pečkauskaitės lš. P. Višinskiui (UB, D208, l. 16), kūrinys ir, tur būt, autografas, parašyti 1895 m. II pusmetyje .	1895
2	„Par kieleta varstu nu sodos...“ (Neturėjo geros motinos) UB, D353, p. 301—308	M. Pečkauskaitės nuoraše (UB, D1077A, l. 60—69) redakcijos pažymėta data 7/II—97. Primityvi autografo rašysena leidžia spėti, kad tai pirmasis kūrinio autografas, parašytas, kaip pažymi ir Žemaitė, 1895 m.	1895.
3	Atminimaj UB, D353, p. 62—97	Rašysena primena „Ant Jomarko“ (Nr. 1), tik kiek labiau išlavinta. Apsakymas paskelbtas „Naujienose“ 1902 m., Nr. 1. Šio laikotarpio rankraščio nėra išlikusio, tik P. Višinskio nuorašas, kuriame redakcijos pažymėta data 12.IV.01. Autografo rašyba rodo, kad jis parašytas iki 1896 m. lapkričio mėn., greičiausiai, 1895 m. pabaigoje—1896 m. pradžioje , dar prieš „Laimės nutekėjimo“ apsakymus. P. Višinskio nuorašas yra antroji apsakymo redakcija.	1901
4	Lajme nutekejma (Topylis) UB, D1077A, l. 90—103	Rašyba rodo, kad autografas parašytas iki 1896 m. lapkričio mėn.	1897
5	Lajme nutekieima pawejkslelis pirmas (Topylis) UB, D353, p. 1—49	Kaip Nr. 4.	1897

6	Pas užverta langinicze
(Prie užvertos langinės)
UB, D1077A, l. 67—70	Rašyba rodo, kad autografas parašytas iki 1896 m. lapkričio mėn.	1897
7	Pas užverta langinicze
(Prie užvertos langinės)
UB, D1077A, l. 64—66	Kaip Nr. 6.	1897

1896 M. LAPKRIČIO 16 D.—1897 M. GEGUŽE

II rašybos etapas

w, -a, -e, j, l, cz, sz, -ty (-ti)

-
8	„Pas musu sodiszkiu žmoniū...“ (Antanas Jankus)
UB, D1078, l. 192—224	Bendratyje vyrauja <i>-ty</i> . Reikia manyti, kad autografas parašytas 1896 m. pabaigoje arba 1897 m. pradžioje.	1895
9	Lajme nutekiejima pa-wejkslas ontras (Marti)
UB, D1077A, l. 71—88	Apsakymas parašytas 1896 m. lapkričio pabaigoje (ZR, VI, 10). Autografo rašyba (dagiausia <i>-ti</i> , bet pasitaiko ir <i>-ty</i>) rodo, kad parašytas kiek vėliau už „Antaną Jankų“ (Nr. 8).	1896
10	„Sakyk tysa panele...“ (Daina) UB, D1077A, l. 89	Rašysena ir popierius tokie pat, kaip „Marčios“ (Nr. 9).	než.
11	Pirszlibas (Rudens vakaras) UB, D1077A, l. 28—48	Tik labai retai bendratyje pasitaiko <i>-ty</i> . Rašyba rodo, kad tai nėra pats pirmasis Žemaitės autografas. Atrodo, kad autografas parašytas tuo pat metu, kaip ir Nr. 9.	1894

1897 M. GEGUŽĖS 5 D. — 1898 M. LAPKRIČIO 17 D.

III rašybos etapas

w, -a, -e, j, l, cz, sz, -ti

-
12	Pragerti bałakonaj RB, F2, Nr. 1, 1	Autografas datuotinas 1897 m. rugpiūčio-rugsėjo mėn. (ZR VI 27 24).	1897

- 13 „Yra sakoma sena pasaka...“ (Sučiuptas velnias) UB, D1077A, l. 104—120 P. Višinskio laiškas Žemaitėi (VR 301) sako, kad apsakymas buvo sukurtas 1897 m. pradžioje. Rašyba rodo, kad tai vėlesnis autografas, parašytas, matyt, 1897 m. antroje pusėje (VR p. 301, ŽR VI 27). 1897
- 14 Zalėtas. Klausims apei drobužius. Pagrabs. Kriksztynas UB, D353, p. 371—382 Sudaro vieną rankraštinį vienetą — 6 lapus, prirašytus violetiniu rašalu. P. Višinskio ranka užrašyta gavimo data: 25.XI. 97 m. Jalta. Datuotinas 1897 m. lapkričio mėn. 1897
- 15 Lajme nutekieima pavejkslelis penktas (Sutkai) UB, D1077A, l. 121—137 Apsakymas rašytas 1897 m. spalio—gruodžio mėn. (ŽR VI 24, 26, 31). Šia data datuotinas ir autografas. 1897
- 16 Lajme nutekieima pavejkslas penktas (Sutkai) UB, D10353, p. 21—45 Popierius toks pat, kaip ir autografo Nr. 15, nors rašysena kiek gražesnė ir tvarkingesnė. Matyt, švarraštis. Datuotinas ta pačia data, kaip ir autografas Nr. 15. 1897
- 17 Dajnas Usznienu UB, D1078, l. 293—318 (Dainos) UB, D1078, l. 252—292 L. 270—279 surašytas violetiniu rašalu, kaip „Sutkų“ pabaiga. Todėl šis dainų pluoštas datuotinas 1897 m. spalio—gruodžio mėn. nėra
- 18 „Powądenes parakwije...“ LKLĪ, F1, Nr. 749 Tai Žemaitės surašyti jos gyventųjų apylinkių vietovardžiai. nėra
- 19 Lajmi („Ritmeti beszwin-
tant auszraj...“) (Petras Kurmelis) UB, D1077A, l. 171—187 Apsakymo pirmoji redakcija parašyta 1896 m. pabaigoje (ŽR VI 17, 19). Antroji redakcija (be paskutinio epizodo) 1898 m. vasario—balandžio mėn. (ŽR VI 70, 75; VR 341). Turimas autografas datuotinas šia data. 1899
- 20 Welne wesele welne ir pagrabs (Velnio vestuvės, velnio ir laidotuvės) UB, D1077A, l. 138—154 Pirmoji apsakymo redakcija buvo parašyta jau 1896 m. gruodžio 28 d. (ŽR VI 10, 17). Rašyba rodo, kad šis autografas yra vėlesnis. Matyt, jis minimas Žemaitės ir Višinskio korespondencijoje 1898 m. rugsėjo mėn. (VR p. 352; ŽR VI 95, 100). 1899

21	Bicziulej UB, D1077A, l. 155—160	Apsakymas parašytas 1898 m. rugsėjo mėn. (ZR VI 91, 94, 95). Atrodo, šia data datuotinas ir autografas.	1898
22	„Giwentojės paroditos trobos...“ (Autobiografinio rašinio nuotrupos) LKLI, F3, Nr. 57		1921

1898 M. LAPKRIČIO 25 D. — 1899 M. SAUSIS

IV rašybos etapas

w, -a, -e, j, l, c, s

-
23	Bičiulej UB, D1077A, l. 161—170	Apsakymas parašytas 1898 m. rugsėjo mėn., taigi, šis autografas vėlesnis. Plg. Nr. 21.	1898
24	„...Kazikas jemi mąstyti...“ („Bičiulių“ fragmentas) UB, D1078, l. 105	Rašyba rodo, kad parašyta tuo pat metu, kaip ir ištisinis „Bičiulių“ tekstas (Nr. 23).	nėra
25	Kajp kas išmana, tejp saw gana UB, D353, p. 142—171	Komedija drauge su Bite parašyta 1898 m. gruodžio mėn. (ZR VI 112). Šia data datuotinas ir autografas.	nėra
26	Kajp kas išmana, teip sawi gan UB, D750, l. 21—47	Rašyba rodo, kad autografas parašytas tuo pat metu, kaip ir Nr. 25.	nėra
27	(Rinkinėlis vaikams, 1904) UB, D1078, l. 139—160 (Turinys duotas ZR, VI, p. 536)	Rašyba rodo, kad autografas parašytas 1898 m. gruodžio—1899 m. sausio mėn.	1904
28	Piršlibas. Parstatims penkiunsi aktusi (Piršlybos, 6 v. komedija), RB, F2, Nr. 1, 5	Baigta rašyti 1898 m. lapkričio mėn. (ZR VI 104, VR 355).	1898
29	„...wijna ląnga, Ameliki pri antra“ („Piršlybų“, 6 v. komedijos, III akto nuotrupa) RB, F2, Nr. 1, 4	Iš rašybos galima spėti, kad fragmentas parašytas maždaug tuo pat laiku, kaip ir autografas Nr. 28.	1898

V rašybos etapas

w, -a, -e, j, i (l), (č), ć, (š) ś

- 30 „Salta ir migluota gawien- Rankraštyje eina tuojau po než.
nes...“ (Pakeleivis) UB, komedijos „Kaip kas išmano“. 1899
D353, p. 173—177 Pakaitomis *č* ir *ś* ir *ś*. Auto-
grafas datuotinas 1899 m. sau-
sio mėn.
- 31 Darbaj be wakarūšku (Mū- Komedija parašyta 1899 m. 1899
sų gerasis) UB, D1078, l. kovo mėn. Šia data datuotinas 1899
105—123 ir autografas. Kaitaliojasi *č* ir
ć, *ś* ir *ś*.
- 32 Darbaj be wakarūšku Rašyta lape, kurio antroj pu- nėra
(„Mūsų gerasis“ anrašti- sėj yra apsakymo „Bičiuliai“
nis puslapis) UB, D1078, fragmentas (Nr. 24).
l. 105
- 33 *Ís to rupestele širdeli plys- Pakaitomis *č* ir *ć*, *ś* ir *ś*. Ma-
ta... (Daina) UB, D353, tyt, 1899 m. pradžioje.
p. 177*
- 34 Kontončiukaj (Kantonči- Pakaitomis *č* ir *ś*, *ś* ir *ś*. Ma- 1902
kai) LKLI, F3, Nr. 31 tyt, 1899 m. I pusėj.
- 35 Monologas (Klebono gas- Visų keturių autografulių rašyba 1902
padinė) 4 autogr.: LKLI, ta pati. Parašytas ne vėliau, kaip
F3, Nr. 38; LKLI, F3, Nr. 1899 m. rugsėjo mėn. (ZR VI
39; UB, D353, p. 359—370; 135). Šia data datuotini ir turi-
UB, D1078, l. 229—233 mi autografa. Rašo visur *č*, *ś*.
- 36 „...Par Sima Juda...“ Šį epizodą Žemaitė parašė 1899
(„Petro Kurmelio“ pasku- 1899 m. pabaigoje. Šia data da-
tinis epizodas) UB, tuotinas ir autografas. Rašoma
D1077A, l. 187—192 ištiesai *č*, *ś*, kaip ir kituose kūri-
niuose, parašytuose 1899 m. II
pusėje — 1901 m.
- 37 Stebuklaj UB, D1077A, l. Sprendžiant iš redakcijos da- 1902
353—362 tos 1900.IV.16, apsakymas para-
šytas 1900 m., ne vėliau, kaip
balandžio 1 d. Šia data datuo-
tinas ir autografas. Rašoma *č*, *ś*.
- 38 Užwentis, Šiaulun paw. Yra redakcijos pastaba 29/5 00. 1900
UB, D750, l. 69 Autografas datuotinas 1900 m.,
ne vėliau, kaip gegužės mėn. vi-
dury. Rašoma *č*, *ś*.

- 39 **Daktaru kerštaj** (Užventis, Siaulių par.) UB, D750, l. 71 Redakcijos pažymėta data 1900 30.8. Datuotinas 1900 m., ne vėliau, kaip rugpiūčio mėn. vidury. Rašoma *č, š.*
- 40 **„Saukienunse nedieloje“** (Saukėnai) UB, D750, l. 71 Korespondencija parašyta tame pačiame lape, kaip ir Nr. 39. Datuotina ta pačia data. 1900
- 41 **„Symet ziema salta...“** (Sapnas) UB, D1077A, l. 222—230 Rašyba rodo, kad autografei Nr. 41 ir 42 parašyti maždaug tuo pačiu metu. 1900
- 42 **Sapnas** UB, D1077A l. 232—242 „Ūkininko“ redakcijos atsakymas: „Sapną gavom“ (1901, Nr. 2, p. 24), leidžia šį kūrinį datuoti 1900 m. pabaiga. Rašoma *č, š.* 1900
- 43 **„Senis su Wajku...“** Didžioji rankraščio „Į Rinkinėlių“ dalis, pradedant vaizdeliu „Senis su vaiku“ iki „Pauksciu karaluks“ (Turinys B. Mituzienės bibliografijoje, ŽR VI 537—540) LKLI, F3, Nr. 33 Sprendžiant iš rašybos, ši rinkinėlio dalis parašyta 1900—1901 m. Tai dar 1898 m. pabaigoje — 1899 m. pradžioje paruošto rinkinėlio vaikams papildymai (plg. Nr. 27). 1906
- 44 **Pasakoimas Puteliene** LKLI, F3, Nr. 49 Sprendžiant iš popieriaus ir rašysenos, tai yra „Į rinkinėlių“ (Nr. 43) tąsa. než.
- 45 **Prysyga** („Burlokaj musu Baznycioje...“) LKLI, F3, Nr. 59 Datuotinas 1900—1901 m. 1902
- 46 **„Wajkaj, kelkiet...“** (Karinys) UB, D1077A, l. 277—280 Juodraštis, rašytas pieštuku. 1901
- 47 **Karinys**, UB, D333, p. 47—60 Švarraštis. Apsakymas kartu su „Prie dvaro“ buvo nusiųstas „Varpui“ (žr. red. atsak. „Varpas“, 1901, Nr. 12). Kadangi „Prie dvaro“ autografe yra redakcijos gavimo data 25.XI.01, tai reikia spėti, kad iki to laiko buvo nusiųstas „Varpui“ ir „Karinys“. Tačiau „Karinio“ rašyba rodo, kad jis buvo parašytas anksčiau už „Prie dvaro“. Rašyboje kaitaliojasi *č, š* ir *č, š.* 1901

- 48 „Zines paduotas iš Korsakiškiu...“ (Vardan teisybes) UB, D750, l. 204—205 Yra pažymėta redakcijos data 20.1.02, rašyba rodo (kaitaliojasi *č, š ir ė, š*), kad autografas parašytas 1901 m. pabaigoje. 1902

1901 M. SPALIS (?) — 1903 M. LIEPA

VI rašybos etapas

w, -a, -e, j

-
- 49 **Tinginė**, RB, F2, Nr. 1, 8 Autografų Nr. 49, 51 rašyba 1902
 50 **Tinginė**, LKLI, F3, Nr. 11 vienoda. Nuorašo (UB, D750, l. 1902
 51 **Tinginė**, LKLI, F3, Nr. 69 111—121) gavimo redakcijoje 1902
 data rodo, kad apsakymas parašytas iki 1901 m. spalio 27 d. Atrodo, kad šia data datuoti ir autografai.
- 52 „Wiena pawasare ryta...“ Šio apsakymo nuoraše, ant- 1903
 (Prie dvaro) UB, D1078, rašte „Byla“, randame redakcijos pažymėtą gavimo datą —
 l. 1—33 25.XI.01. Taigi, apsakymas parašytas 1901 m. ne vėliau, kaip lapkričio 25 d. Šia data datuotinas ir autografas (plg. Nr. 46 ir 47).
- 53 **Tautiet!** **Lietuvi!** UB, Abu autografai parašyti ta pa- 1901
 D353, p. 103—106 čia rašyba ir rašysena. Datuoti-
 54 **Tautiet!** **Lietuvi!** UB, ni 1901 m. pabaiga.
 D353, p. 107—109.
- 55 **pasiklausymaj** („Ejdamas Red. data „Pasiklausymuose“ 1902
 keliu pawijau du senus...“) Nr. 1 (UB, D750, l. 206) rodo,
 (Pasiklausymai, 1) UB, kad šis kūrinys redakcijoje gau-
 D353, p. 387—403 tautas 1902 m. sausio 25 d. „Pasi-
 klausymai“ Nr. 2 nuorašas (UB,
 D750, l. 192—197) redakcijos
 pažymėtas 1902 m. sausio 10 d. 1902
- 56 „...niekur išėję par keleta „,„niekur išėję par keleta 1902
 dijnun...“ (Pasiklausymai, dijnun...“ (Pasiklausymai,
 1, nuotrupa) UB, D353, 1, nuotrupa) UB, D353,
 p. 405—421 kad „Pasiklausymai“ (Nr. 55—
 61) parašyti 1901 m. pabaigoje.
- 57 **Pasiklausymaj**, 2 („Swęnta dijna po wisam“) UB, 1902
 D353, p. 429—432

- 58 **Pasiklausymaj dware, 3** 1902
(„Pas dwara padwari-
ja...“) UB, D353, p. 423—
426
- 59 **Pasiklausymaj ant me-** 1902
džiokles („Nuejau i miš-
ka...“) (Pasiklausymai, 4)
UB, D353, p. 433—439
- 60 **pasiklausymaj, 5** („Ant 1902
Zoline nuejau...“) UB,
D353, l. 427
- 61 **pasiklausymaj, 1,** UB, 1902
D750, l. 206—216
- 62 **Westuwes Lietuviu inteli-** Greičiausiai, čia Žemaitė vaiz- než.
gentu UB, D353, p. 383— doja P. Avižonio vestuves su
386 Gruzdyte, įvykusias 1901 m.
(UB, E38, lš. 1). Kūrinys datuo-
tinas **1902 m. pradžia ar 1901 m.**
pabaiga.
- 63 **Pagrabas Kanauninka** Kūriniai Nr. 63—75 surašyti 1902
(Kanauninko laidotuvės) viename storame sąsiuvinyje.
LKLI; F3, Nr. 46, p. 15 Tai rašytas pieštuku juodraštis.
- 64 **Kučės ir Kalėdos** (Kūčios 1899
ir Kalėdos) LKLI, F3, Iš sąsiuvinio daug lapų išplėšy-
Nr. 46, p. 16—21 ta. Sąsiuvinis turi dvejopą nu-
meraciją — viena, atrodo, senes- 1899
nė, padaryta pačios Žemaitės
65 **Užgawienes** LKLI, F3, prieš išplėšiant lapus. Paskuti- 1902
Nr. 46, p. 22—23 nio puslapio numeris — 182. Ši
numeracija su trūkumais, ku- 1902
riuos sudaro išplėšyti lapai. Iš-
66 **Pasiklausymaj, 1** („Ejda- plėšta 1—10, 35—62, 78—132, 1899
mas i Bažnyčė“) LKLI, F3, 147—171 p. Antroji numeracija,
Nr. 46, p. 29—42 atrodo, padaryta ne Žemaitės. Ja
67 **Gawiene** LKLI, F3, Nr. 46, sunumeruoti likę neišplėšti pus- 1902
p. 43—44 lapiai iš eilės — 1—127 p. Viso
68 **Welykas** LKLI, F3, Nr. 46, sąsiuvinio rašyba vienoda — VI 1899
p. 45—49 etapas. Žinant poros šio sąsiu-
69 **Pymenu balius** LKLI, F3, vinio kūrinių pasiuntimo redak- 1899
Nr. 46, p. 49 cijai datas, (Pasiklausymaj, 1,
70 **„Weronė puolė prie jo“** UB, D750, l. 260, ir kanauninko
(„Motinėlės ašaros“, pa- 1902
baiga) LKLI, F3, Nr. 46, p. 51
71 **„Rudenio linkuo stojo tik-** 1903
ra pagada...“ (Budynė)
LKLI, F3, Nr. 46, p. 51—
79

- 72 „Šiomet rejki mums pakel-
ti lietuviszka gegužinei!“
(Lietuviška gegužinė)
LKLI, F3, Nr. 46, p. 82—
107
- 73 „Symet Welykas netikietaj
labaj šaltas“ („Kaip tu
man, taip ir aš tau“, pra-
džia) LKLI, F3, Nr. 46,
p. 108
- 74 Wokytis miršta LKLI, F3,
Nr. 46, p.109
- 75 Wikras Bernas Jonas
LKLI, F3, Nr. 46, p. 130
- 76 Musu groba LKLI, F3,
Nr. 33
- 77 Wijnkiems „
- 78 Soda „
- 79 Miestelis „
- 80 Bažnytkiemis „
- 81 Kapaj „
- 82 Dwaras „
- 83 Sodnas „
- 84 Gire juodoi „
- 85 Baltmiškis „
- 86 Kučes ir Kaliedas „
- 87 Užgawienes „
- 88 Krikštynas „
- 89 Gawiene „
- 90 Welykas „
- 91 Pijmenun balus „
- 92 Wiejej „
- 93 Paukšciu karaluks „
- 94 „Ryto Lajdotuves Kanau-
ninka...“ (Kanauninko lai-
dotuvės) UB, D353, p.
253—266
- 95 PAGRABAS (Budynė) UB,
D1078, l. 34—43
- 96 „Ce pagrabs ne ant juo-
ka...“ („Budynės“ nuotrū-
pa) LKLI, B F3, Nr. 6
- 97 Gawiene UB, D353, p.
309—313
- laidotuvės, UB, D750, l. 237):
1902 m. sausio 25 d. ir 1902 m.
spalio 10 d., galima spėti, kad
sąsiuvinis buvo parašytas
1902 m., ne anksčiau, kaip
1901 m. spalio 28 d., nes tada
mirė čia aprašytas Šaukėnų ka-
nauninkas V. Rusteika. 1901
- Autografai Nr. 76—93 viena-
me sąsiuvinyje. Visų rašyba vie-
noda. Atrodo, kad parašyta maž-
daug tuo pat laiku, kaip ir Nr.
63—75
- Nepa-
žymė-
ta
- Tai, matyt, pačios Žemaitės
nuorašas Nr. 63 1902
- Redakcijos data ant „Budy-
nės“ nuorašo (UB, D750, l. 321)
rodo, kad „Budynė“ parašyta ne
vėliau, kaip 1903.VIII. 1903
- Kūriniai Nr. 97—101 sudaro
vieną rankraštinį vienetą. Sura- 1899

- 98 **Welykas** UB, D353, p. 313—321 1899
- 99 **Pymenun balus** UB, D353, p. 323—325 1899
- 100 **Apej wiejus** UB, D353, p. 325—329 1899
- 101 **Paukščių karalus** UB, D353, p. 329—333 1899
- 102 **Soda** UB, D353, p. 335—339 1899
- 103 **Miestelis** UB, D353, p. 339—343 1899
- 104 **Bažnytikiemis** UB, D353, p. 343—347 1899
- 105 **Kapaj** UB, D353, p. 347 1899
- 106 **Dwaras** UB, D353, p. 349—351 1899
- 107 **Sodnas** UB, D353, p. 351—353 1899
- 108 **Gire juodoi** UB, D353, p. 353—357 1899
- 109 **Baltmiškis** UB, D353, p. 357 1899
- 110 **Krikštynas** UB, D353, p. 179—185 1899
- 111 **Užgawienes** UB, D353, p. 187—188 1899
- 112 **Kučės ir Kaliedas** UB, D353, p. 191—196 1899
- 113 „**Ačiu Diewuj, jau ne be tolin Kaliedas**“ (Dėl pirštinių) UB, D353, l. 197—211 1902
- 114 „**Ačiu Diewuj, jau ne be tolin...**“ (Dėl pirštinių) UB, D353, p. 213—219 1902
- 115 **Kuniga nauda welnej gauda** UB, D1077A, l. 315—332 1902
- šyti plono laiškiniu popieriaus lapeliuose melsvu pieštuku. Atrodo, nuorašai iš juodraščių **Nr. 76—93**
- Kūriniai **Nr. 102—109** sudaro vieną rankraštinį vienetą. Popierius, pieštukas ir rašysena tokia pat, kaip **Nr. 97—101**.
- Autografai **Nr. 110—112** rašyti mėlynu pieštuku neliniuotuose sąsiuvinio formato lapuose. Matyt, nuorašas iš **Nr. 65, 64**.
- Pieštuku rašyta, atrodo, juodraštinis variantas.
- Tas pat tekstas, kaip **Nr. 113**, tik švariau rašalu parašytas. Nuoraše (UB, D750, l. 214—236) redakcijos pažymėta data 1902 m. rugpiūčio 31 d. rodo, kad autografai parašyti apie **1902 m. vidurį**.
- Apsakymo nuoraše (UB, D750, l. 339) pažymėta redakcijos gavimo data 6.I.03 rodo, kad apsakymas parašytas **1902 m. pabaigoje**. Šia data datuotinas ir turimas autografas.

116	„...Wiena mačiusi, kita gir- diejusi...“ („Kunigo naudą velniai gaudo“, nuotrupa) LKLI, F3, Nr. 32	Nuotrupos rašyba nesiskiria nuo pilno autografo rašybos (Nr. 115).	1902
117	Gubernatorius Wažiuos LKLI, F3, Nr. 75, p. 1—6	Kūriniai Nr. 117—132 surašy- ti viename storame sąsiuvinyje.	1903
118	Karčes ašaras LKLI, F3, Nr. 75, p. 6—7	Juodraštis. Visų rašyba ir rašy- sena vienoda. Žinoma apsakymo	1903
119	Prysyga žandara LKLI, F3, Nr. 75, p. 7—9	„Nelaimingi vaikai“ redakcijai	1904
120	Išgirstas šaukimas LKLI, F3, Nr. 75, p.	pasiuntimo data 1903.VI.8 (plg. UB, D750, l. 306) leidžia šio są- siuvinio kūrinis datuoti	
121	Pasvėntimas popa LKLI, F3, Nr. 75	1903 m., I pusm.	
122	Piemenele malda LKLI, F3, Nr. 75		než.
123	Nelajmingi wajkaj (pra- džia) LKLI, F3, Nr. 75, p. 20		1903
124	Stajgus prawoslawas LKLI, F3, Nr. 75		nėra
125	Parkrikštas LKLI, F3, Nr. 75		nėra
126	Diedi pareje LKLI, F3, Nr. 75, p. 30—33		než.
127	Nelajminga senele LKLI, F3, Nr. 75, p. 34—39		než.
128	Neinwejkama bila LKLI, F3, Nr. 75, p. 40—44		1903
129	Pasekmes girtuoklystes LKLI, F3, Nr. 75, p. 45— 48		1903
130	Tikras atspėjimas LKLI, F3, Nr. 75, p. 48		1903
131	Atsišaukimu lipdymas LKLI, F3, Nr. 75, p. 49— 50		než.
132	Pujkus bajoras LKLI, F3, Nr. 75, p. 50		než.
133	Gajdys — Žondaras LKLI, F3, Nr. 74, p. 1	Nr. 133—140 sudaro vieną rankraštinį vienetą — sąsiuvinį.	1904
134	Bulus rubežiaus sargas LKLI, F3, Nr. 74, p. 2	Rašyta pieštuku, su taisymais — juodraštis. Reikia spėti, kad jis	1903
135	Kuneguj arklys pawogtas LKLI, F3, Nr. 74, p. 3—4	parašytas maždaug tuo pačiu metu, kaip ir Nr. 117—132, taigi datuotinas 1903 m.	1903

136	Gabus wakis LKLI, F3, Nr. 74, p. 5	1903
137	Cigone LKLI, F3, Nr. 74, p. 6—7	než.
138	Kad meluoti taj meluoti ir kiti juokai (plg. ZR, VI, p. 548) LKLI, F3, Nr. 74, p. 7—25	než.
139	Pasaka (Du piemenis gane...) LKLI, F3, Nr. 74, p. 22—23	než.
140	Žemajčiu Kalwarijes dawatka... LKLI, F3, Nr. 74, p. 24—38	1921
141	Senowes daktaraj UB, D353, p. 221—222	Autografai Nr. 141—160 sudaro vieną rankraštinį vienetą: tie patys neliniuoto popieriaus lapai, toks pat rudas rašalas, ta pati rašysena ir rašyba. Tai, atrodo, Žemaitės nuorašai iš juodraštinių sąsiuvinų (Nr. 117—132 ir 133—140). Datuotini ta pačia data — 1903 m.
142	Gaidys Žondaras UB, D353, p. 223	
143	Bulus rubežiaus sargas UB, D353, p. 223	1903
144	Kuneguj pawogtas arklys (Užkeiktas arklys) UB, D353, p. 224—325	1903
145	Gabus wakis UB, D353, p. 226	1903
146	Cigone UB, D353, p. 227	než.
147	Pasaka („Du piemenai gane bonda“) UB, D353, p. 228—229	než.
148	Paswentimas popa UB, D353, p. 231	1904
149	Prysyga žandara UB, D353, p. 235—236	
150	pasekmes girtuoklystes UB, D353, p. 237—239	1903
151	Neiwejkama bila UB, D353, p. 241—243	1903
152	Gubernatorius wažiuos! UB, D353, p. 245—248	1903
153	Tikras atspėjimas UB, D353, p. 249	1903
154	prilypimas atsišaukimu UB, D353, p. 251	než.
155	Stajgus prawoslawas UB, D353, p. 289—290	nėra
156	Parkrikštas UB, D353, p. 293—297	nėra

- 157 **Bajoriška fantazija** UB, D353, p. 297—299 než.
- 158 **Išgirstas šaukimas** UB, D353, p. 279 než.
- 159 **Piemenele malda** UB, D353, p. 267—269 než.
- 160 **Diedi parėje** UB, D275—277 než.
- 161 **Nelajminga senele** UB, D353, p. 271—274 než. Kadangi apsakymo juodraštis yra tam pačiam sąsiuvinyje, kaip ir „Nelaimingi vaikai“ (Nr. 162), kūriny su datuotinas panašia data.
- 162 **Nelajmingi wajkaj** LKLI, F3, Nr. 41 1903 Redakcijos data apsakymo nuoraše (UB, D750, l. 306—320) rodo, kad apsakymas parašytas ne vėliau, kaip 1903 m. birželio 8 d.
- 163 **„Gajstras! Gajstras! Warlozej dega!“** (Gaisras) LKLI, F3, Nr. 12 1900
- 164 **Ne prieš dora, ne prieš dora toks šielims** RB, F2, I, 15. 1904
- 165 **Swėntas Jurgis mums šwėnte...** (Šv. Jurgio aukos) RB, F2, Nr. 1, 19 1904
- 166 **„Bepigu ne tarnauti...“** (Ponas ir gaspadorius) UB, D353, p. 281—288 1903
- 167 (Dainos) UB, D1078, l. 240—241 než.
- 168 **Wokyče (laidotuwes) pagrabs** LKLI, F3, Nr. 78 nėra
- 169 **Susirinķe trins diedes** (Užgavėnės) UB, D353, p. 99—102 1903
- 170 **Tamošius Rūkas, Dvi moteri.** UB, D353, p. 1—45 1902 „Ūkininko“ redakcijos atsakymas (1899, Nr. 9, p. 144) rodo, kad komedija į redakciją pasiųsta 1899 m. iki rugpiūčio mėn. (Redakcijos atsakyme minima „Išmoko, kaip akys iššoko“ yra antrasis komedijos pavadinimas.) Iš rašybos galima spręsti, kad autografas yra vėlyvesnis.

- 171 „...Kap kris Juzuks ant wiedra...“ („Karinio“ pa- Rašyba rodo, kad tai vélesnis 1901
baiga) LKLI, F3, Nr. 57 apsakymo autografas (plg. Nr. 46, 47).

1903 M. LIEPA — 1904 M. BIRZELIO 20 D.

VII rašybos etapas

w, -a, -e, i(j)

172	Waistaj LKLI, F3, Nr. 57, l. 1—14	Nežinia kieno rašysena paży-
mėta data 1905.II. Iš rašybos
sprendžiant, autografas yra
ankstyvesnis.	než.
173	Legenda apie Salamona LKLI, F3, Nr. 34, l. 4	Dvibalsiuose daugiausia i, ta-
čiau dar pasitaiko ir j („Sala-
monuj“).	1900
174	„Tamosius pusryčiui pri-
walges riebei wiedaru...“
(Kieno galia, to ir valia)
LKLI, F3, Nr. 29	Dvibalsiuose daugiausia i, bet
kartais pasitaiko j. Reiktų ma-
nyti esant parašytą 1904 m. I
pusėje.	1903
175	Pas tarpininka RB, F2, Nr. 1, 11	Apsakymo nuoraše (UB, D750, l. 396) yra redakcijos pa-
žymėta gavimo data 12.IV.04.	1903
176	„Wasaras puikus rytas iš-
auša...“ (Streikas dvare)
LKLI, F3, Nr. 65		1900
177	„Du didina...“ LKLI, F1, Nr. 749	Autografas Nr. 177—182 su-
daro vieną rankraštinių vienetą:	nėra
178	„Žmogus wedese wilka...“ LKLI, F1, Nr. 749	tai maži palaidi bloknoto lape-
liai. Atrodo, kad tai arba išimti	nėra
179	Dainele LKLI, F1, Nr. 749	iš „Vaikų rinkinėlio“ (Nr.185)	nėra
180	Oracija welyku LKLI, F1, Nr. 749	dalykai, arba medžiaga jam.	nėra
181	Pasaka (kita karta buwa kalwis Jonukas...“ LKLI, F1, Nr. 749		nėra
182	Juodwarnis ir skruzdeles LKLI, F1, Nr. 749		nėra
183	„Malodija...“ (Rinkinėlis vaikams, iki „Buwau Valmonyse pas...“ (plg. ŽR, VI, 537)	Žr. Nr. 179—184.	1906

VIII rašybos etapas

w, -a, -e

184	Stebuklingas daktaras.
Komedija viename akte
LKLI, F3, Nr. 64	Ankstyvesnę komedijos parašymo datą liudija ir jos paminėjimas P. Avižonio straipsnyje („Lietuvos žinios“, 1907 m. lapkr. 6 d.).	1910
185	Stebuklingasis daktaras.
Komedija viename akte
RB, F2, Nr. I, 35		1910
186	Prysyga (Prisiega) LKLI,
F3, Nr. 58		než.
187	„Aniele su Anielike išei-
na...“ („Piršlybų“, 2 v.
kom., nuotrupa RB, F2,
Nr. I, 4	Tai „Piršlybų“, 2 v. komedijos
(Nr. 189), juodraščių nuotrupos.	1898
188	„Milagis (artindamos prie
mergaičių)“ („Piršlybų“,
2 v. kom., nuotrupa) RB,
F2, Nr. I, 7		1898
189	Piršlybos. Komedija dwi-
jūnse aktuse (Piršlybos,
2 v. komedija) RB, F2, Nr.
I, 6	Tai antroji „Piršlybų“ redak-
cija. Iš P. Avižonio laiško P. Vi-
šinskiui (LKLI, F1, Nr. 726) ga-
lima spėti, kad ši redakcija pa-
rašyta 1904 m., ne vėliau, kaip
spalio 7 d. Šia data datuotinas
ir autografas.	1898
190	Pragerti balakonai RB, F2,
Nr. I, 2	Autografei Nr. 190 ir 191 ra-
šyti tuo pačiu metu. Tai vėlyves-
ni autografei, parašyti, matyt,	1897
191	Pragerti balakonai RB, F2,
Nr. I, 3	ruošiant pjesę išleisti.	1897
192	Trins milemas (Trys myli-
mos) LKLI, F3, Nr. 65	Komedija parašyta 1897 m.
gruodžio—1898 m. sausio mėn.
(ZR, VI, 43, 50, 56, 59, 61, 63).
Čia vėlyvesnis autografas.	nėra
193	„— Tai brali! Girdiejei...“
(Pas tarpininką) LKLI,
F3, Nr. 50	Vėlyvesnis autografas, para-
šytas ne anksčiau, kaip 1904 m.
liepos mėn. Plg. Nr. 175.	1903
194	Nelaimingi vaikai RB, F2,
Nr. I, 12	Vėlyvesnis autografas (plg.
Nr. 123, 162).	1903

195	„...Apie dešimts metu...“ („Du kankintiniai“, nuotrupa) RB, F2, Nr. 1, 9	Juodraštis	1903
196	Du kankintiniai (Pradžia) RB, F2, Nr. 1, 9	Su redakcijos taisymais.	1903
197	„Sodžiaus lauka gale...“ (Mobilizacijos pesekmės) RB, F2, Nr. 1, 14	Juodraštis pieštuku. Pagal turinį datuotinas 1904 m.	1904
198	Š. Jurgio apiera (Šv. Jurgio aukos) RB, F2, Nr. 1, 18	Vėlyvesnis autografas. Paskelbtas LŪ, 1908, Nr. 1.	1905
199	„Pawasare laikie...“ (Jono viršus ant Tamošiaus) RB, F2, Nr. 1, 20		1905
200	„drebieti, prisileidusi arčiau...“ („Mieste“ pabaiga) MAB, F54, Nr. 302	Tai bene bus pirmojo autografo nuotrupa. Vėlyvesnis pilnas autografas (plg. Nr. 242).	1905
201	Kelmie iš Graužiku LKLI, F3, Nr. 28	Pagal turinį (minimas revoliucijos malšinimas Graužikuose ir Kelmėje, įvykęs 1905 m. gruodžio 28 d.) datuotinas 1906 m. sausio pradžia.	než.
202	„Jau ir ant musu Žemaitijos...“ UB, D1078, l. 234—235	Nr. 202, 203 sudaro vieną rankraštinių vienetą. Iš turinio galime spręsti, kad korespondencijos parašytos 1906 m. sausio pradžioje.	nėra
203	Šaukienai (Šiauliu pawieta) UB, D1078, l. 235		1900
204	Panewiežis („Be ješkont prilipytu apgarsinimu parodos...“) LKLI, F3, Nr. 109	Paskelbta LŪ, 1908, Nr. 24	1908
205	Cicilikai LKLI, F3, Nr. 7		než.
206	Warpai skamba bažnyčioje LKLI, F3, Nr. 81		než.
207	„Kita syki labai seniai...“ (Pasaka) LKLI, F3, Nr. 48		než.
208	Pragerti balakonai RB, F2, Nr. 1, 3	Tai trečiasis komedijos autografas.	1897

- 209 „**Marike (įbėga paskui jos dainininkes...)**“ („Piršlybos“, 2 v. komedija. Nuotrupa) RB, F2, Nr. 1, 4 Plg. Nr. 187, 188, 189. 1898
- 210 „**Marike (ibiegusi statei prie tewo)**“ („Piršlybos“, 2 v. komedija. Nuotrupa) RB, F2, Nr. 1, 4 Plg. Nr. 187, 188, 189. 1898

1907 M. KOVO 22 D. — 1910 M. VASARIO 9 D.

IX rašybos etapas

w, -ą/a/, -ę/-e/

-
- 211 **Nusiwylymas** (Apsiriko) UB, D697, l. 1—16 Autografe galininkas daug kur rašomas be nosinių. Todėl reikia manyti, kad komedija parašyta 1907 m. viduryje. 1911
- 212 **Spigonti teisybe** (Streikai) LKLI, F3, Nr. 62 Datuotinas 1907 m. pabaiga. 1907
- 213 „**Nuo Liepos maž dar nuo...**“ (Dar trigrašis apie lietuvių moterų suvažiavimą) LKLI, F3 — 111 Autografų Nr. 212 ir 213 rašyba vienoda. Pagal minimą Moterų suvažiavimą ir feljetono paskelbimą, LŪ, 1907 m. Nr. 48 (XI.28) ir 49 datuoti 1907 m. 1907
- 214 **Dar trigrašis apie Moterų lietuvių susivažiavimą Kaune** LKLI, F3—112 lapkričio mėn. Nosinės ir noseninės galininke kaitaliojasi. 1907
- 215 „**Terp sodiečiu Moterų ten pat susirinkime**“ (Į moteris sodietes) LKLI, F3, Nr. 112 Pagal paskelbimo datą (LŪ, 1907, Nr. 50, p. 747) datuotinas 1907 m. lapkričio mėn. Nosinės rašomos nenuosekliai. 1907
- 216 „**Powilel! jei tu nenori...**“ („Iš mano atsiminimų“ pabaiga) LKLI, F3, Nr. 57 Galimas daiktas, kad tai Žemaitės skaitytas V. Kudirkos minėjime 1907 m. lapkričio mėn. referatas. Vartojamos nosinės. 1907
- 217 **Smilgiai** (Gritelninkas) LKLI, F20, Nr. 737 Redakcijoje gauta 1908 m. kovo 10 d. Autografas datuotinas 1908 m. vasario mėn. nėra
- 218 **Smilgiai** (Parapijonis) LKLI, F20, Nr. 737 Datuotinas panašia data, kaip Nr. 217. nėra

- 219 **Smilgiai** (Karabelninkas) LKLI, F20, Nr. 737 Datuotinas panašia data, kaip nėra Nr. 217, 218.
- 220 **Moterų Lietuvių katalikių susirinkimas Kaune 28 Balandžio** LKLI, F3, Nr. 120 Pagal turinį datuotinas 1908 1908 m. gegužės mėn. Galininke daugiausia rašomos nosinės, nors pasitaiko ir be nosinių.
- 221 **Krikštynos RB**, F2, Nr. 1, 25 Apsakymas paskelbtas „Gar-se“, 1909, Nr. 1, p. 3—14. Redakcijos pažymėjimas 5/IX leidžia spėlioti, kad apsakymas buvo parašytas ne vėliau, kaip 1908 m. rugpiūčio mėn. pabaigoje. Šiame ir kituose vėliau parašytuose autografuose nuosekliai vartojamos galininke nosinės. 1909
- 222 **„Kiek matom Žvaizdžių ant dangaus...“** (Apie tėvų ir vaikų santykius) LKLI, F3, Nr. 96 Datuotinas pagal turinį 1908 1908 m., ne vėliau, kaip gruodžio mėn.
- 223 **Teko man šymet būti Peterburge** (Pirmasis visos Rusijos moterų suvažiavimas) LKLI, F3, Nr. 97; LKLI, F3, Nr. 94 Autografai Nr. 223 yra to paties straipsnio du variantai. Datuoti 1909 m. pradžia. 1909
- 224 **Žingeidi**. Mokykloje. Ant kelio. Teisme. Teisingai. Tarpe kumaičiu. Ponas ir tarnas. Teisme. Ant medžioklės. Teisybė. Teisme. Geras tarnas. Priešpakajų. Ponas ir tarnas. Ant medžioklės. Prieš egzaminą į kariuomenę. Atvirumas. Išsiteisinimis. Priežastis. Garbe. Ligonbutyje. Teisme. Tikras ženklas. Ant ulyčios. Teisme. Piktų piktą ginti. Kad meluoti, tai meluoti. Kas turtingesnis. Rupesninga motina. Teisme. Poni ir šeimininkė. Gudrus vaikai. Panaši pavardė. Pas kalinį. Jaunikis. Nelaimė (Juokai) LKLI, F21, Nr. 234. Tai antroji Nr. 133—140 redakcija, pasiųsta LŪ. Iš redakcijos pažymėtos datos 8/XII galima spėti, kad nurašyta 1908, ar 1909 m. lapkričio mėn. nėra

- 225 **Kas turtingesnis.** Pana Ona. Teisme. Pas kalini. Jaunasis. Ant medžiokles. Prie egzamino į kariuomenę. Atvirumas. Išsiteisinimas. Priežastis. Ligonbutyje. Teisme. (Juokai) LKLI, F3, Nr. 57 nėra
- 226 „Sakie buvę prie tavęs...“ „Girdėjau žadi westi?“ (Juokai) LKLI, F3, Nr. 21 1907
- 227 **Wienybės mums reiki!** (Wienybės mums reikia) LKLI, F3, Nr. 130, p. 1—3 Autografai Nr. 227—231 sudaro vieną rankraštinį vienetą ir todėl datuotini viena data. 1914
- 228 **Kur priešas?** LKLI, F3, Nr. 130, p. 3—6 než.
- 229 **Kaip žmones wargą išweža** LKLI, F3, Nr. 130, p. 7—8 než.
- 230 **Iš adatos sienojus** LKLI, F3, Nr. 130, p. 9—11 než.
- 231 **Nuo šviesos — tamsybe** LKLI, F3, Nr. 130, p. 12—13 1914
- 232 **Musu ydas** LKLI, F3, Nr. 122 1914
- 233 **Kas tai yra kultura** LKLI, F3, Nr. 115 1909
- 234 „Ankstij rita dar pirm saules tekiejima...“ (Spaudos draudimo laikai) LKLI, F3, Nr. 4 než.
- 235 **Musu ponu kultura XX-to amžiaus** LKLI, F1, Nr. 737
- 236 „Wienas ukininkas...“ LKLI, F3, Nr. 2 než.
- 237 „Kita syki, labai seniai“ (Pasaka) LKLI, F3, Nr. 48 než.
- 238 **(Dainos)** UB, D1078, l. 242—250 než.

239	Stebuklai LKLI, F3, Nr. 63	Tai vėlyvesnis apsakymo au-
tografas. Plg. Nr. 37.	1902
240	Jono viršus ant Tamošiaus
UB, D1078, l. 52—61	Tai vėlyvesnis apsakymo au-
tografas. Plg. Nr. 199.	1905
241	Kunigo naudą wiejai gau-
do (Kunigo naudą velniai
gaudo) UB, D1077A, l.
333—352	Tai vėlyvesnis apsakymo au-
tografas. Plg. Nr. 115.	1902
242	Mieste RB, F2, Nr. I, 17	Rašyba rodo, kad autografas
parašytas 1908 m.—1910 m.	1905
243	Gera galva UB, D1078, l.
62—88	Abiejų autografų rašyba vie-
noda.	1910
244	Gera galva LKLI, F 26,
Nr. 232	Apsakymas paskelbtas LŪ, nėra
1910.V.26—VII.28 (Nr. 21—30).
Reikia spėti, kad apsakymas pa-
rašytas 1910 m. pradžioje.	nėra

1910 M. KOVO 10 D. — 1921 M. GRUODŽIO 8 D.

X rašybos etapas

(lietuvių literatūrinės rašybos normos)

1910 m.

245	Avinwedis LKLI, F3, Nr. 3	Kadangi tarpais dar pasitaiko
ω, reikia laikyti autografą para-
šytą 1910 m. I pusėje.	1913
246	„Nuo kiek dešimtu...“ (Pa-
saka apie vieną ūkininką)
LKLI, F3, Nr. 35	Apsakymas paskelbtas LŪ,
1910, Nr. 48, datuotinas 1910 m.
spalio mėn.	1910
247	„...Ar aš turiu tevui pasi-
rondyti...“ (Painiava, frag-
mentas) RB, F2, Nr. III,
65	Pirmą kartą apsakymas pa-
skelbtas LŪ, 1911, Nr. 17—20
(gegužės mėn.)	1910
248	Painiavas LKLI, F3, Nr. 74	Datuotinas Žemaitės nurodyta
data — 1910 m.	než.

1911 m.

249	Prie alaus uzbono LKLI,
F3, Nr. 55 | Paskelbta LŪ, 1911, Nr. 73. | 1911 |
|-----|--|-----------------------------|------|

- 250 „Juozas Bulvinis parejas is lauko...“ (Kam ir už ką) RB, F2, Nr. 1, 26 Kadangi Žemaitė šį apsakymą pasiuntė A. Žymantui 1912 m. sausio 20 d. (plg. „Bibliotekinių ir bibliografijos klausimai“, t. II, p. 199), galima spėti apsakymą esant parašytą 1911 m. pabaigoje. 1911
- 251 Okes ir trobesiai (fragmentas). Apie nekurius žveris (prietarai). Burtai. Prietarai. Sapnas (prietarai apie sapnus). Žaislai. Šokiai žemaičiu MAB, F54, Nr. 303 Surašyta viename sąsiuvinyje, kurio p. 2—87 išplėšti. Reikia spėti, kad etnografinė medžiaga užrašyta dar Puziniškyje, taigi 1910—1911 m. než.
- 252 Mįslės LKLI, F3, Nr. 21 Atrodo, kad datuotina kaip ir Nr. 251. než.
- 253 Du stačiukai (keletas mįslių) LKLI, F3, Nr. 21 Atrodo, kad datuotina kaip Nr. 251. než.
- 254 „Karves pilvai...“ LKLI, F3, Nr. 79 Datuotina kaip Nr. 251. než.
- 255 Kiaulpienių vynas (receptas) LKLI, F3, Nr. 134 Datuotina kaip Nr. 251. než.
- 1912 m.
- 256 „Ponas Majauskis pašaukes...“ (Užveizda Pundelevičia) LKLI, F3, Nr. 71 Greičiausiai, apsakymas parašytas apie 1912 m. Šia data datuotinas ir autografas. 1900
- 257 „Garsus, didis ir visu gadojamas...“ (Ponas Zigmontas) LKLI, F3, Nr. 53 Greičiausiai, parašytas, Žemaitėi gyvenant Vilniuje — apie 1912 m. 1906
- 258 Metinės RB, F2, Nr. 28 Paskelbta LŪ, 1913, Nr. 9—23 (II.28—VI.6). 1912
- 1913 m.
- 259 Skerstuvės MAB, F54, Nr. 302 Paskelbta LŽ, 1913, Nr. 83—85 (VII.16—20). 1913
- 260 Stebuklingas daktaras dviejų veiksmų komedija (Antrašė įrašyta ne Žemaitės rašysena) UB, D203 Cenzūros komiteto data 16. lapkr. 1913 rodo, kad šis „Stebuklingojo daktaro“ autografas parašytas 1913 m. ne vėliau, kaip lapkričio pradžioje. 1913

- 261 „...jis gali matyti kas yra viduriuse...“ (Stebuklingasis daktaras“, 2 v. komedija, be pradžios) UB, D189 Rašyba ir rašysena rodo, kad autografas parašytas maždaug tuo pačiu metu, kaip ir Nr. 260. 1913
- 262 „Nebeatmine Jonelis...“ (Kaip Jonelis rades pažino) RB, F2, Nr. I, 33 Skelbta „Jaunime“ 1913 m., Nr. 13, p. 66—67 (LŪ, 1913, Nr. 51. priedas). 1913
- 263 Magdele RB, F2, Nr. I, 31 Skelbta LŽ, 1914, Nr. 3—6, sausio 4—9 d. Taigi, apsakymas datuotinas 1913 m., ne vėliau, kaip gruodžio pabaiga. 1914
- 264 Pas Užberžiu Moteju... (Talka) LKLI, F3, Nr. 68 Paskelbta LŪ, 1914, Nr. 6, 7 (II.6 ir 13 d.). Greičiausiai, parašytas 1913 m. pabaigoje. 1914
- 1914 m.
- 265 „Pakriaušiu sodžiaus žmonis...“ (Mokytoja) RB, F2, Nr. I, 34 Vadovaujantis redakcijos data 19 $\frac{10}{III}$ 14, reikia laikyti apsakymą esant parašytą 1914 m. iki kovo mėn. 1914
- 266 „Pakriaušiu sodžiaus žmonis...“ (Mokytoja) LKLI, F3, Nr. 37 1914
- 267 „Jonienės Petriukas šiemet par žiemą...“ (Petriukas atsargus) RB, F2, Nr. I, 32 Skelbta LŪ, 1914, Nr. 14—15 (balandžio 3 d.). Taigi, apsakymas datuotinas 1914 m., ne vėliau, kaip kovo pabaiga. 1914
- 268 „Niekas taip nelauke pernai velyku...“ (Jonelio Velykos) RB, F2, Nr. I, 29 Skelbta LŽ, 1914, Nr. 73—74 (balandžio 4 d.). Datuotinas 1914 m. iki kovo pabaigos. 1914
- 269 Drausmę atsiminus LKLI, F3, Nr. 10 Skelbta LŪ, 1914, Nr. 16 [balandžio 17(30)]. Datuotinas 1914 m. iki balandžio 15 d. 1914
- 270 Pas vieną dvarponį Šiaulyčiuose... (Trupiniai surinkti iš spaudos užgynimo laikų) LKLI, F3, Nr. 70, l. 1—8 Pieštuku rašytas juodraštis. 1914
- 271 Trupinei surinkti iš spaudos užgynimo laiku LKLI, F3, Nr. 70 Autografi Nr. 271 ir 272 yra 1914 rašalu rašyti švarraščiai. 1914

- 272 **Trupinei surinkti iš spaudos užgynimo laiku** RB, F2, Nr. I, 30 Skelbta LZ, 1914, gegužės 21—23 d. Autografai datuotini 1914 m. iki gegužės mėn. 1914
- 273 **„Kuomet žiema šalta laiko...“** (Metų laikai) LKLI, F3, Nr. 121 Pagal turinį datuotinas 1914 m. 1914
- 274 **Žmogus ilgus metus kentėjes** (Metų laikai) LKLI, F3, Nr. 113 1914
- 275 **„Gimusi 1845 metu gegužės mėn. 31 dieną“** (Pirmieji mano žingsniai) UB, D1077A, l. 1—7 Paskelbta kn.: Žemaitės Raštai, t. I (Apsakymėliai), V., 1914. Datuotinas 1914 m. 1914
- 276 **„Vieną gražę pavakarę...“** (Susirinkime) LKLI, F3, Nr. 61 Skelbta LZ, 1914, Nr. 192 (gruodžio 14 d.). Datuotinas 1914 m. gruodžio mėn. (ne vėliau, kaip 14 d.). 1914

1910—1914 m.

- 277 **Kaip tu man, taip ir aš tau** UB, D1077A, l. 283—314 Autografų Nr. 277—285 rašyba rodo, kad jie parašyti ne anksčiau, kaip 1910 m. kovo mėn. — matyt, perrašyti, rengiant raštų rinkinį spaudai 1910—1914 m. 1901
- 278 **Dovanos iš Amerikos** LKLI, F3, Nr. 112 1907
- 279 **„Šaltą ir miglotą gavėnės vakarą...“** (Pakaleivis) LKLI, F3, Nr. 79 nėra 1910—1914 m.
- 280 **„Tete isejo į Ameriką“** (Nelaimingi vaikai) RB, F2, Nr. I, 13 1903
- 281 **„Tete išėjo į Ameriką...“** (Nelaimingi vaikai) UB, D1078, l. 46—51 1903
- 282 **Keno gale to ir valia** LKLI, F3, Nr. 29 1903
- 283 **Iš mano atminimų** RB, F2, Nr. I, 23 1907
- 284 **„Apie penkioliką metų...“** („Du kankintiniai“, fragmentas) RB, F2, Nr. I, 9 1903
- 285 **„O, ir stojos kriminolas...“** („Du kankintiniai“, fragmentas) RB, F2, Nr. I, 10 1903

- 286 „....(Stasiukas išeina) Kossys...“ („Mūsų gerasis“, nuotrupa) MAB, F54, Nr. 302 Vėlyvesnio autografo nuotrupa. Matyt, parašytas, rengiant naują komedijos leidimą. 1899
- 287 „Čia atsiliesiu apie sodiečių moteriškiu skriaudas...“ (Sodžiaus mergaičių skriaudos) LKLI, F3, Nr. 95 Iš rašybos sprendžiant, tai vėlyvesnis 1907 m. rašyto straipsnio autografas. 1907
- 288 „Apšviestenes ir geru noru moteris...“ (Apšvietimu besirūpinant) LKLI, F3, Nr. 101 Autografų Nr. 289—299 tikslėnę parašymo datą sunku atsekti. Galima spėti, kad jie parašyti dar prieš Žemaitėi išskeliant j JAV. 1914
- 289 „Genys margas...“ (palaidos mintys) LKLI, F3, Nr. 57 než.
- 290 „Išsiviso Katalikaliai!“ (Kunigo pamokslas) LKLI, F3, Nr. 5 než.
- 291 „Atsitiko man buti Vilniuje...“ LKLI, F3, Nr. 107 než.
- 292 Jeva LKLI, F3, Nr. 13 než.
- 293 Oracija LKLI, F3, Nr. 45 než.
- 294 Kas pasaulyje girdiet LKLI, F3, Nr. 76 než.
- 295 „Kita syki susirinke“ (Pavėlavo, pačios negavo) LKLI, F3, Nr. 51 1911
- 296 Vienui viena (Nelaiminga senelė) LKLI, F3, Nr. 77 než.
- 297 Užkeiktas arklys LKLI, F3, Nr. 76 1903
- 298 Pasakojimas (Iš lietuviško) UB, D458 než.
- 299 Pasakojimas (Iš rusiško) UB, D458 než.
- 300 „Niekino, keikė...“ („Kelionė į Sidlavą“, nuotrupa) RB, F2, Nr. I, 21, p. 35 Iš rašybos sprendžiant, Žemaitė šį interparą įnešė į apybraižos nuorašo tekstą, leidžiant apybraižą atskiru leidiniu. 1906

1915 m.

- 301 „Verbos, tai Verbos!“ Paskelbta LŽ, 1915 m. kovo 1915
(Verbos) LKLI, F3, Nr. 56 20 d. Datuotinas 1915 m. iki ko-
vo 20 d.
- 302 „Nuo apskritu metu...“ Juodraštis. Turint galvoje, kad 1914
(Kalėjime) LKLI, F3, Nr. Žemaitė buvo uždaryta į kalėji-
26 mą 1915 m. gegužės 21 d. (LŽ,
1915.V.24), kūrinys datuotinas
- 303 „Nuo apskritu metu...“ 1915 m., ne anksčiau, kaip bir-
LKLI, F3, Nr. 25 želio mėn. (plg. V. Žuk a s,
„Kada parašyta Žemaitės kome-
dija „Stebuklingas daktaras“ ir
apybraiža „Kalėjime“. — „Lite-
ratūra ir kalba“, t. V., V., 1961,
p. 622).
- 304 „Tėvai! Kelkis pietu val- Juodraštis įrašytas tame pa- 1914
gyti...“ (Koziros) LKLI, čiame sąsiuvinyje, kaip ir „Kalė-
F3 jimo“ juodraštis. Taigi, apsakym-
305 Kazyrai LKLI, F3, Nr. 27 as buvo parašytas 1915 m. vi-
duryje ar antroje pusėje. Šią da-
tą patvirtina ir apsakyme mini-
ma mobilizacija.
- 306 „Lietuviu Balse N 6...“ Periodikoje neskelbta. Pagal 1914
(Taip jie rūpinasi pabėgė- turinį (minimas „Lietuvių bal-
liais) LKLI, F3, Nr. 98 sas“, 1915, Nr. 6, rugsėjo 27 d.)
datuotinas 1915 m. spalio—lap-
kričio mėn.
- 307 Kaledos prieglaudoje Atrodo, kad kūriniuose Nr. 307 1915
LKLI, F3, Nr. 23 ir 308 kalbama apie Petrapilio
gyvenimą. Todėl jie datuotini
- 308 Pabegeliu vaikams (Kalė- 1915 m. gruodžio 25 d.—1916 m.
dos prieglaudoje) LKLI, sausio mėn.
F3, Nr. 123
- 309 „Pabegeliu vaikams prie- 1915
glaudoje...“ (Kalėdos prie-
glaudoje) LKLI, F3, Nr. 22
- 310 „Evangelija ant nede- 1915
lios...“ (Lekcijos) LKLI, mojo paskelbimo datą kn.: Že-
F3, Nr. 54 maitė, Raštai karės metu, Bos-
ton, 1917.

1916 m.

- 311 „Salta viejas į akės...“ (,,Kelionė į Ameriką“) LKLI, F3, Nr. 142 Pagal turinį — 1916 m., ne anksčiau, kaip kovo mėn. 1916
- 312 „Pitsburge delegatams į seimą susivažiavus...“ (Prakalba) LKLI, F3, Nr. 105 Tai kalba Susivienijimo Lietuvių Amerikoje Pitsburgo seime, kuris įvyko 1916 m. birželio 5 d. Autografas datuotinas 1916 m., ne vėliau, kaip birželio 5 d. 1918
- 313 „Visos mados visi atsitikimai...“ (Iš Kewann'ės atsitikimų) LKLI, F3, Nr. 127 Skelbta kn.: „Žemaitės Raštai karės metu“, Boston, 1917. Datuotina šiame leidinyje nurodyta data — 1916 m. 1916
- 314 „Motejus Kulšis rudais usais...“ (Savitarpyje) LKLI, F3, Nr. 60 Paskelbta „Moterų balse“, 1916, Nr. 1, 2. „Raštuose karės metu“ įdėta po „Kewann'ės atsitikimų“ (Nr. 313). 1916
- 315 „Povilą Višinskį pazinau nuo pat kūdikystės“ (Povilas Višinskis) LKLI, F3, Nr. 124; LKLI, F3, Nr. 108 Paskelta „Naujoje Gdynėje“, 1916, Nr. 2 (rugpiūčio 26 d.). Datuotinas 1916 m. iki rugpiūčio 26 d. 1916
- 316 „Kiekvieno žmogaus gyvenimas...“ (Prakalba, Nr. 2) LKLI, F3, Nr. 87 Prakalba buvo pasakyta 1916 m. rugpiūčio 26 d. Čikagoje. („Naujienos“, 1916.VIII.29 (Nr. 206). Datuotina 1916 m. iki rugpiūčio 26 d. 1916
- 317 Klampyne LKLI, F3, Nr. 30 Paskelbta „Moterų balse“, 1917, Nr. 1—5. Taigi, datuotinas 1916 m. pabaiga. 1917
- 318 Žiburelio aukletiniai (Iš jaunuomenės vargų) LKLI, F3, Nr. 116 Remiantis „Raštų karės metu“ datavimu, datuotina 1916 m. 1916
- 319 „Kiek tokiu musu broleliu...“ („Iš jaunuomenės vargų“ nuotrupa) LKLI, F3, Nr. 138 1916
- 320 Motyvai dėl inešimu LKLI, F3, Nr. 119 Datuotina pagal turinį — 1916 1916 m. 1916
- 321 „Niekuomet nemaniau...“ (Prakalba, Nr. 1, 2 autografs) LKLI, F3, Nr. 139; LKLI, F3, Nr. 141 Datuotina pagal turinį — 1916 1916 m. 1916

- 322 „Niekuomet nesirengiau...“ (Prakalba Nr. 1, nuotrupa). LKLI, F3, Nr. 139 Pagal turinį — 1916 m. 1916
- 323 „Mano laiške atsiųstame is Europos...“ (Kunigas kontroliuoja laiškus) LKLI, F3, Nr. 103 Pagal turinį — 1916 m. 1917
- 324 „Issaukete mani Vaikialiai...“ (Prakalba, Nr. 4) LKLI, F3, Nr. 86 Kadangi Žemaitė su prakalbo- mis aukų rinkimo reikalu dau- giausia važinėjo 1916 m., tai ir šios kalbos (Nr. 324—326) da- tuotinos 1916 m. 1917
- 325 „Draugai ir drauges. Aš nekokia...“ (Prakalba, Nr. 5) LKLI, F3, Nr. 2 1917
- 326 „Uzkvietiete mani“ (Pra- kalba, Nr. 7) LKLI, F3, Nr. 85 1917
- 327 Lietuvos Laisves Fondas, Rezoliucija LKLI, F3, Nr. 213 Pagal turinį — 1916 m. než.
- 328 „Jau daugiau puses me- tu...“ (Amerikos lietuvių srovės ir laikraščiai) LKLI, F3, Nr. 99 Pagal turinį — 1916 m. pa- baiga. 1917
- 329 Zydai LKLI, F3, Nr. 80 Pirmą kartą skelbti „Raštuose karės metu“. Pagal turinį (tai savotiška polemika su tautinin- kais ir klerikalais, prikišančiais demokratams jų internacionaliz- mą) datuotinas 1916 m. pabaiga ar 1917 m. pradžia. 1916
- 330 „Kare apskelbta...“ (Pabė- gėliais besirūpinant) LKLI, F3, Nr. 140 Data ŽR, V, p. 435 nurodyta, matyt, remiantis autografe pažy- mėta data 1914 m. liepos mėn. Tačiau autografo popierius, taip pat kai kurios kalbos ypatybės (amerikonizmai) rodo, kad rank- raštis parašytas jau JAV. Data autografe pažymėta ne Žemaitės rašysena. Datuotina 1916— 1917 m. 1914

- 331 „Pora savaičių prieš Ve- 1917
lykas...“ (Amerikos lietu-
vių gyvenimas) LKLI, F3,
Nr. 136 Atrodo, kad nebuvo periodi-
koje skelbtas. Iš stiliaus galima
spėti, kad buvo parašytas maž-
daug vienu metu su Nr. 330.

1917 m.

- 332 „Devintas jau mienuo...“ 1917
(Prakalba, Nr. 3) LKLI, F3, Nr. 89. Pagal turinį — 1917 m. pra-
džia.
- 333 Moterų klausyme LKLI, 1918
F3, Nr. 117. Iš turinio (straipsnyje ragina-
ma moteris prisidėti prie orga-
nizuojamos Lietuvos Darbininkų
Tarybos) galima datuoti 1917 m.
vasara, kai Čikagoje buvo orga-
nizuojama minimoji taryba.
- 334 „Sveikinu progresyves mo- 1916
teres...“ (Prakalba) LKLI, F3, Nr. 88. Kadangi kalboje irgi ragina-
ma prisidėti prie tos pačios ta-
rybos (žr. Nr. 333), tai ir kalbos
data taip pat turėtų būti 1917 m.
vasarą.
- 335 „Senoves ir mažu dienu...“ 1917
(Juodvarnis) LKLI, F3, Nr. 20. Skelbta „Naujienose“ 1917 m.
spalio 10 d. Datuotina 1917 m.
iki spalio mėn.
- 336 Joniene LKLI, F3, Nr. 18 1918
Paskelbta „Moterų balse“,
1918, Nr. 1—3. Taigi, datuotinas
1917 m. pabaiga.

1918 m.

- 337 „Genys margas...“ (Sve- 1918
tur) LKLI, F3, Nr. 143. Paskelbta „Naujienose“ 1918
m. kovo mėn. Datuotinas 1918
m. iki vasario mėn. pabaigos.
- 338 „Is po sunkios ir speiguoto- 1918
tos...“ (Piknikas) LKLI, F3, Nr. 52. Paskelbta „Naujienose“ 1918
m. liepos 12 d. Datuotinas 1918
m. birželio—liepos mėn. (ne vė-
liau kaip 12 d.).
- 339 „Nuo pat kares pradžios...“ 1918
(Karo pabėgėliais besirū-
pinant) LKLI, F3, Nr. 129
- 340 „Niemaž nestebdina...“ 1918
(Blogo kunigų įtaka)
LKLI, F3, Nr. 100

341	Darbininkiškas LKLI, F3, Nr. 110	1918
342	„Taip pavargti...“ („Dar- bininkiškas“, nuotrupa) LKLI, F3, Nr. 114	1918
343	„Antras jau mėnuo...“ (Ne tuo keliu einama) LKLI, F3, Nr. 118	1918
344	„Drauges ir draugai, chi- cagiečiai...“ (Prakalba, Nr. 8) LKLI, F3, Nr. 92	1918
345	Moteres (Prakalba, Nr. 9) LKLI, F3, Nr. 91	1918
346	„Rezoliucija prieš Tauti- ninku seimo...“ LKLI, F3, Nr. 219	1918

1919 m.

347	„Sujudimas šiandien so- džiuje...“ (Užgavėnės) LKLI, F3, Nr. 72	Paskelbta „Naujienose“ 1919 m. vasario mėn. (plg. ŽR, VI, 505). Taigi, autografas datuoti- nas 1919 m., ne vėliau, kaip sau- sio pabaiga.	1919
348	„LPM S-mo III Rajonas“ LKLI, F3, Nr. 101		1919
349	„Sviesties ir Sviesties...“ (Prakalba) LKLI, F3, Nr. 88		1919
350	Progresas LKLI, F3, Nr. 125		1919
351	„Bedos bedos, ne Kalėdos“ (Kalėdos) LKLI, F3, Nr. 4	Tai pirmasis apsakymo va- riantas.	1919
352	„Nieks taip nelauke Kale- du...“ (Kalėdos) LKLI, F3, Nr. 24	Paskelbta „Naujienose“ 1919 m. gruodžio 24 ir 26 d. Taigi, apsakymas datuotinas 1919 m., ne vėliau, kaip gruodžio I pu- sė.	1919
353	Kalėdoms LKLI, F3, Nr. 84		1919

354 „Pirmasis kalbėtojas daug idomiu...“ (Prakalba, Nr. 6) 1919—1920 m. 1917
LKLI, F3, Nr. 90

355 „Rezoliucija apie provokatorius“ LKLI, F3, Nr. 218 Pagal turinį — 1919 m. než.

1916—1920 m.

356 Protokolas LKLI, F3, Nr. 217 než.

357 „Šiuomi laiku Amerikos lietuviai...“ (Ieva, 2-sis variantas) LKLI, F3, Nr. 14 než.

358 Mazame palivarkelai (Mazame palivarkėlyje) LKLI, F3, Nr. 82 než.

359 Diedi parėjo iš Amerikos LKLI, F3, Nr. 8 než.

360 „Kita syki labai seniai...“ (Pasaka) LKLI, F3, Nr. 48 Iš turinio atrodo, kad parašyta JAV.

361 Dvejos vestuves LKLI, F3, Nr. 73 Iš turinio — JAV gyvenimas. než.

362 Eil. nuotrupa LKLI, F3, Nr. 98 „ nėra

1921 m.

363 „Mano Tevas Antanas Beniuševyčia...“ (Autobiografija) LKLI, F3, Nr. 1 1921

364 „...nedekui, ne išgriauž...“ (Autobiografija. Nuotrupa) LKLI, F3, Nr. 1 1921

365 Ispudžiai iš Anglijos MAB, F54, Nr. 302 Pagal turinį — 1921 m. než.

366 „Skaitome raštuose...“ (Moterų teisės ir pareigos) LKLI, F3, Nr. 104 1921

367 Pašnekėti su advokatu LKLI, F3, Nr. 146 1921

368	„Žiburelis moksleivių šelpimo...“ (Žiburėlis) LKLI, F3, Nr. 131	1921
369	Avinvedis ir Jezuitas MAB, F54, Nr. 302	1895
370	Del pirštinių MAB, F54, Nr. 302	1902
371	Kalėdos („Bėdos bėdos ne Kalėdos...“) MAB, F29, Nr. 560	nėra
- Kaip galima spėti iš redakcijos pastabos rankraštyje (1921, Ckininkas, Nr. 41), autografas parašytas 1921 m., jau Lietuvoje. Tai antroji apsakymo redakcija plg. (Nr. 245).
- Kaip galima spėti iš pastabos pieštuku rankraštyje „1921 m.“, taip pat iš popieriaus ir rašybos, autografas parašytas 1921 m. jau Lietuvoje (plg. Nr. 113, 114).
- Paskelbtas LŪ, 1921, Nr. 52. Autografas datuotinas 1921 m. (plg. Nr. 351).

Žemaitės ir P. Višinskio laiškų datavimo netikslumai

Daugelio Žemaitės ir P. Višinskio laiškų autografuose arba visai nepažymėtos datos, arba pažymėtos nepilnai — nurodant tik mėnesį ir dieną. Skelbiant Žemaitės ir P. Višinskio laiškus, buvo sužymėtos ir jų datos. Nedatuotų laiškų datos buvo nustatytos pagal turinį. Žemaitės raštų VI tome nustatytas datas su kai kuriais skirtumais pažymėjo savo bibliografijoje ir B. Mituzienė (ZR, VI, 550—566).

Žemaitės ir P. Višinskio laiškų parengėjai A. Žirgulyš ir A. Sprindis nuveikė didelį darbą, teisingai nustatydami daugelio laiškų datas, išaiškindami juose minimas realijas. Tačiau neišvengta ir kai kurių netikslumų, kurie išaiškėja, labiau įsigilinus į laiškų parašymo aplinkybes ir jų turinį. Čia pateikiama pastebėtų Žemaitės ir P. Višinskio laiškų datavimo netikslumų.

1. Kelia abejonių pirmojo P. Višinskio laiško Žemaitėi (VR, 247) datavimas — 1895 m. gegužė. Tai atsakymas į Žemaitės laišką Nr. 1, kuris buvo parašytas 1895 m. kovo 26 d., ir vargu ar P. Višinskis būtų dėsęs visą mėnesį su atsakymu, ypač susirašinėjimo pradžioje, kai P. Višinskiui ypač rūpėjo Žemaitę paskalinti kurti. Greičiausiai, šis laiškas datuotinas **1895 m. balandžio mėn.**, tuo labiau, kad 1895 m. gegužės 14 d. P. Višinskis Žemaitėi rašė antrąjį laišką (VR, 249).

2. Autorės nedatuotas (UB, D198, l. 3—4) Žemaitės lš. Nr. 2 (ZR, VI, 9) datuojamas 1896 m. lapkričio 3 d. pagal laiške esančią pastabą: „Vakar,

tai yra 2 lapkr., Ančiukas važiavo į Kartoklių melnyčią...“ (ZR, VI, 9). Tuo tarpu šio laiško turinys, taip pat ir P. Višinskio lš. Nr. 22 (VR, 268) rodytų, kad Zemaitės laiškas Nr. 2 yra atsakymas į P. Višinskio laišką Nr. 22 ir parašytas vėliau už Zemaitės lš. Nr. 3 (ZR, VI, 13), kuris pačios autorės datuotas 1896 m. lapkričio 16 d. Laiške Nr. 3 Zemaitė praneša, kad Slabados daktaras, sužinojęs, jog ji rašanti lietuviškai, prašė duoti pasiskaityti savo kūrybos ir išreiškia abejonę, ar verta. P. Višinskio laiškas Nr. 22 yra atsakymas į šį Zemaitės laišką. P. Višinskis irgi abejojo, ar duoti daktarui kūrybą, ar ne. Laiške Nr. 2 Zemaitė tęsia daktaro temą, žadėdama duoti kai ką, kai perrašys Pečkauskaitės. Kad Zemaitės laiškas Nr. 2 yra atsakymas į P. Višinskio lš. Nr. 22, rodo ir Zemaitės pareikšta užuojauta P. Višinskiui dėl jo tėvynės pasiilgimo, išdėstyto jo laiške Nr. 22.

Taigi, Zemaitės pažymėta data — „Vakar, tai yra 2 lapkričio“ (ZR, VI, 9) — yra, greičiausiai, apsirikimas. Atrodo, kad Zemaitė, dar nepakankamai gerai mokėdama literatūrinę kalbą, gruodžio mėnesį pavadinu lapkričiu. Taigi, laišką Nr. 2 reikia datuoti 1896 m. **gruodžio 2 d.** Šią datą paremia ir P. Višinskio laiško Nr. 22 data — 22 lapkričio (UB, D277, lš. 6). P. Višinskio lš. Nr. 24 (VR, 271), parašytas 1896 m. gruodžio 11 d., yra atsakymas į Zemaitės lš. Nr. 2.

Ištaisius Zemaitės laiško Nr. 2 parašymo datą, galime patikslinti ir Zemaitės „Marčios“ parašymo datą. Apsakymas buvo baigtas ir atiduotas Pečkauskaitėms perrašyti 1896 m. lapkričio pabaigoje (ZR, VI, 10).

3. P. Višinskio laiške Nr. 24 (VR, 271) iš tikrųjų sudėti du jo laiškai, rašyti 1896 m. gruodžio 11 d. ir 1896 m. gruodžio 20 d. Pastarojo laiško klaidingai išskaityta ir data — turi būti ne 29, bet 20 gruodžio 1896 m. Gruodžio 20 d. datą liudija ir laiško turinys — Kalėdų švenčių linkėjimai (VR, 275). Du atskiri laiškai, kuriuose rašoma apie visai skirtingus klausimus, P. Višinskio ir pažymėti skirtingomis datomis. Jie, tiesa, surašyti viename lape, bet tai neturi stebinti, atsimenant, kad išliko ne P. Višinskio laiškų originalai, o tik jo paties pasidaryti nuorašai. Kad tai du skirtingi laiškai, rodo ir tai, kad kiek skiriasi ir jų rašysena (plg. UB, D277, l. 3—5).

4. Spėjamoji Zemaitės lš. Nr. 4 (ZR, VI, 15) data 1896 m. lapkritis netiksli. Į Zemaitės lš. Nr. 4 P. Višinskis atsako 1896 m. gruodžio 20 d. laišku (VR, 274—275) (plg. P. Višinskio atsakymą į Zemaitės klausimus apie avis, vilnas, taboką). Reikia spėti, kad Zemaitės lš. Nr. 4 parašytas tarp 1896 m. gruodžio 3 d. (lš. Nr. 2 data) ir 1896 m. gruodžio 20 d. (P. Višinskio atsakymas), greičiausiai, **1896 m. gruodžio 10—15 d.** Bene bus šis laiškas rašytas kartu su Višinskio tėvų laišku, kuris datuotas gruodžio 9 d. (UB, D218, l. 11).

5. Zemaitės lš. Nr. 6 (ZR, VI, 19) datuotinas ne 1896 m. gruodžio mėn., bet **1897 m. sausio pradžia**, nes šis laiškas yra prierašas prie Zemaitės rašyto P. Višinskio tėvų laiško sūnui, kuriame rašoma: „po naujun metu ant rita atvažiawa asesorius taksawoty“ (UB, D198, l. 3).

6. Zemaitės lš. P. Višinskiui Nr. 10 (ZR, VI, 26) rašytas po Višinskių lš. sūnui, kuris buvo pažymėtas lapkričio 9 d. data (UB, D218, l. 10—11). Laiško rašyba rodo (bendratys rašomos ištiesai su — *ty*), kad jis datuotinas ne 1897 m. lapkričio 9 d., kaip tai padaryta Zemaitės raštuose (ZR, VI, 26), bet **1896 m. lapkričio 9 d.**

7. Zemaitės lš. Nr. 11 (ZR, VI, 27) turinys rodo, kad jis parašytas anksčiau už lš. Nr. 9 (ZR, VI, 24). Lš. Nr. 11 Zemaitė praneša, kad ji vos tik sužinojo, jog P. Višinskis atsidūrė Petrapilyje, o iš lš. Nr. 9 matyti, kad P. Višinskis jau išvyko iš Petrapilio į Krymą. Lš. Nr. 9 data yra Zemaitės pažymėta — 1897 m. spalio 9 d. (ZR, VI, 25). Iš lš. Nr. 11 pastabos: „Antrojo dienoj šio mėnesio“ (ZR, VI, 27) galima spėti, kad jis buvo parašytas **1896 m. spalio 2 d.**

8. Dėl skirtingo turinio, dėl skirtingos autografo rašysenos ir skirtingo rašalo galima padaryti išvadą, kad P. Višinskio lš. Nr. 40 (VR, 311) sudėti 3 atskiri ne vienu metu rašyti P. Višinskio laišakai.

Vienas laiškas — nuo pradžios iki žodžių „Ką nors pasiimk važiuodama, bet tik tą, kas jau perrašyta, kad nepražūtų“ (VR, 312). Čia P. Višinskis kalba apie rengiamą Zemaitės kelionę pas Bitę. Kitas laiškas — nuo žodžių „Dabar parašysiu kritiką...“ (VR, 312) iki „patiko jis labai ir Gaideliui“ (VR, 315). Pagaliau trečias — nuo žodžių „Kas girdėti su varniškiu pisorium?“ (VR, 315) iki pabaigos (VR, 316). Data „Jalta, 25—26 vasario 1898 m.“ tuo būdu tinka tik paskutiniam laiškui (ar jo nuotrupai). Iš P. Višinskio ir Zemaitės korespondencijos galima apytikriai nustatyti ir kitų dviejų laiškų datas.

1897 m. gruodžio 17 d. Zemaitė rašo P. Višinskiui gavusi iš jo laišką apie rengiamą kelionę pas Bitę (ZR, VI, 42). Kadangi P. Višinskio lš. Zemaitėi Nr. 37 (VR, 303—306) nieko neminima apie šią Zemaitės kelionę, tai galima spėti, kad apie kelionę turėjo būti kalbama dar viename laiške, kuris turėjo būti parašytas 1897 m. tarp gruodžio 7 ir 17 d. Matyt, tai ir bus pirmoji P. Višinskio lš. Nr. 40 dalis, tuo būdu datuotina **1897 m. gruodžio 7—17 d.**

Kada parašytas antrasis laiškas, kuriame P. Višinskis perpasakoja P. Avizonio priekaištus „Pragertiems balakonams“, padeda nustatyti žinoma šios komedijos parašymo data. P. Avizonis kritikuoja antrąjį „Pragertų balakonų“ variantą (plg. VR, 313), kurį Zemaitė pabaigė 1898 m. vasario mėn. (ZR, VI, 64). Be to, P. Višinskis Zemaitėi perduoda ir P. Gaidelionio nuomonę apie „Pragertus balakonus“ (VR, 315), kuriuos jam P. Višinskis persiuntė tik 1898 m. kovo 8 d. (VR, 332). Taigi lš. Nr. 40 antroji dalis gali būti datuojama ne anksčiau, kaip **1898 m. kovo 10 d.**

9. P. Višinskio lš. Nr. 41 (VR, 317) datuojamas spėtinai 1898 m. vasario mėn. Laiške minimas konkursinio darbo dalies išsiuntimas į Petrapilį sausio 23 d. ir tai, kad tikimasi gauti dėl savo darbo atsakymą vasa-

rio 8 d., leidžia tiksliau nustatyti šio laiško datą — jis datuotinas **1898 m. sausio 23 d. — vasario 8 d.**

10. P. Višinskio lš. Nr. 44 (VR, 320) yra atsakymas į Žemaitės laiškus Nr. 22, 23, 24, 25, rašytus 1898 m. vasario antroje pusėje. Todėl P. Višinskio lš. Nr. 44 datuotinas ne 1898 m. vasaris, bet **1898 m. kovas.**

11. P. Višinskio lš. Nr. 55 (VR, 355) komentaruose (VR, 337) netiksliai siejamas su Žemaitės lš. Nr. 36 (ZR, VI, 103). Žemaitės lš. Nr. 36, rašytas 1898 m. lapkričio 25 d., yra atsakymas į P. Višinskio lš. Nr. 57 (VR, 358), rašytą 1898 m. spalio 11 d. **P. Višinskio lš. Nr. 55 reikia sieti su Žemaitės lš. Nr. 37,** rašytu lapkričio 30 d., kuriame kalbama apie kelionę į Varšuvą. P. Višinskio lš. Nr. 55 yra atsakymas į Žemaitės lš. Nr. 37. Todėl jis turi būti įdėtas po **P. Višinskio lš. Nr. 58 (VR, 361).** Tai rodo ir laiško spėjamoji data — 1898 m. gruodžio pirmoji pusė.

12. Žemaitės lš. Nr. 47 pačios autorės datuotas nepilnai — „7 spalnio“. Spėjamai datuojamas 1901 (?) m. spalio 7 d. Kadangi Žemaitė šiame laiške rašo apie kelionę į Plungės parodą, kuri įvyko 1899 m. rugsėjo 17—19 d., tai laiškas datuotinas **1899 m. spalio 7 d.** (Plačiau žr.: K. U m b r a s a s, Ką nusiuntė Žemaitė „Tėvynės sargui“, „Literatūra ir menas“, 1967 m. birželio 17 d.)

13. Žemaitės lš. Nr. 49 (ZR, VI, 139) datuojamas 1903 m. gegužės 10 d. Laiške minimas žinomo lituanisto K. Drąsutavičiaus, tarnavusio Rusijos gilumoje, apsilankymas kartu su vaikais ir jų mokytoja J. Juškyte Lietuvoje 1902 m. pavasarį („Mūsų senovė“, t. II, Nr. 4, p. 611). Taigi, laiškas datuotinas **1902 m. gegužės 10 d.** Be to, komentaruose klaidingai aiškinama laiške paminėtoji Drąsučio pavardė.

14. Žemaitės lš. Nr. 52 (ZR, VI, 144) datuojamas pagal turinį 1904 m. Tuo tarpu laiško turinys rodo, kad jis parašytas anksčiau už lš. Nr. 49. Lš. Nr. 52 kalbama apie pjesės „Litvomanai“ parašymą, o lš. Nr. 49 apie pjesės taisyką. Kadangi lš. Nr. 49 parašytas 1902 m. gegužės 10 d., tai lš. Nr. 52 turi būti datuojamas dar ankstesne data. G. Petkevičaitės-Bitės lš. P. Višinskiui, kuriame pranešama apie „Litvomanų“ parašymą, pažymėta vasario 10 d. data (UB, E29, lš. 7). Taigi, Žemaitės lš. Nr. 52 datuotinas **1902 m. vasario mėn.** 1902 m. datą liudija ir laiško rašyba — Žemaitė naudoja šeštojo tipo rašybą, kuria rašė 1901 m. spalio — 1903 m. liepos mėn. (UB, D198, l. 49—50).

15. Žemaitės lš. Nr. 56 ir 57 (ZR, VI, 149—152) datuojami pagal turinį 1905 m. Kadangi laiškuose minimos kalėdos, juos reikėtų datuoti **1904 m. viduriu.** 1905 m. datai prieštarauja lš. Nr. 56 minima Žemaitės duktė Juzė, kaip dar gyvenanti Ušnėnuose (ZR, VI, 150). Tuo tarpu Juzė 1905 m. kovo 25 d. jau buvo išvykusi iš Ušnėnų. Tų laiškų datavimo patikslinimas turi didelę reikšmę Žemaitės biografijai. Laiškai rodo, kad Žemaitė Ušnėnuose

rūpinosi įkurti mokyklą ne 1905 m. laisvės sąlygomis, bet 1903 m., kai lietuviškas mokymas buvo griežtai draudžiamas.

16. Žemaitės lš. Nr. 62 (ZR, III, 162) datuojamas pagal turinį — 1907 m. gruodžio mėn. Turint galvoje laišką minimą Žemaitės ir G. Petkevičaitės-Bitės dalyvavimą V. Kudirkos minėjime Vilniuje, kuris įvyko 1907 m. lapkričio 24 d., laišką galima datuoti tiksliau — **1907 m. lapkričio pabaiga — gruodžio pradžia.**

17. Žemaitės lš. Nr. 63 A. Zymantui (ZR, VI, 165) skelbiamas iš „Vienybės lietuvininkų“ 1910 m. Nr. 28 ir datuojamas 1907 (1908) m. pagal A. Zymanto pastabą: „Mano motina jau užperniai metų rašė man...“ (ZR, VI, 166). Iš tikrųjų A. Zymantas čia mini ne šį, bet visai kitą Žemaitės laišką. Taigi, Žemaitės lš. Nr. 63 datotinas pagal jo paskelbimo „Vienybėje lietuvininkų“ laiką — ne vėliau, kaip **1910 m. liepos mėn.** (1910 m. birželio—liepos mėn.).

18. Žemaitės lš. G. Petkevičaitėi-Bitei Nr. 79 (ZR, VI, 189) autorės datuotas nepilnai — „28 kovo“. Laiškas pagal turinį datuojamas 1909 m. kovo 28 d. Iš turinio matyti, kad jis rašytas jau po G. Petkevičaitės tėvo mirties, ištikusios jį 1909 m. Laiško rašyba irgi rodo, kad jis buvo parašytas jau po 1910 m. kovo 10 d. Taigi, laiškas Nr. 79 datotinas **1910 m. kovo 28 d.**

19. Lš. K. Petrauskui Nr. 86 (ZR, VI, 200) Žemaitė datuoja nepilnai — „28 mojaus“. Papildomai laiškas datuojamas pagal turinį — Vilnius, 1911 m. gegužės 28 d. Laiške rašoma apie Žemaitės apsigyvenimą Vilniuje. Taigi, lš. rašytas ne 1911, bet **1912 m. gegužės 28 d.**, nes Žemaitė Vilniuje apsigyveno 1912 m. balandžio 20 d. (plg. ZR, VI, 208).

20. Žemaitės lš. Nr. 96 K. Petrauskui (ZR, VI, 210) datuojamas pagal turinį — 1912 m. gegužės mėn. Tačiau iš turinio matyti (minima planuojama kelionė į Vilnių dantų gydyti ir parodą padėti rengti), kad lš. Nr. 96 rašytas prieš lš. Nr. 93 (ZR, VI, 208), kuris datuotas 1912 m. balandžio 21 d. ir išsiųstas, jau atvykus į Vilnių. Kadangi lš. Nr. 96 sakoma, kad Žemaitė rytoj važiuojanti į Vilnių (ZR, VI, 211), o balandžio 21 d. laiške pažymėta, kad Žemaitė vakar rytą atsidūrė Vilniuje (ZR, VI, 208), tai laiško Nr. 96 data turėtų būti **1912 m. balandžio 18 d.**

21. Lš. K. Petrauskui Nr. 107 (ZR, VI, 232) Žemaitės datuotas nepilnai — „10 rugsėjo“. Papildomai iš turinio datuojamas 1912 (?) m. rugsėjo 10 d. Laiške Žemaitė rašo K. Petrauskui apie šeiminių pasikeitimus Puziniškyje, kurie įvyko 1911 m. Iš laiško atrodo, kad jo rašymo metu dar ir Petrauskas tebegyveno Puziniškyje, ko jau nebegalėjo būti 1912 m. Lš. Nr. 107 datotinas **1911 m. rugsėjo 10 d.** Tai pirmasis Žemaitės laiškas K. Petrauskui, jai išvykus iš Puziniškio.

22. Lš. K. Petrauskui Nr. 115 (ZR, VI, 244) Žemaitės nedatuotas. Datuojamas pagal turinį — 1912 m. Laiškas skelbiamas tarp 1912 m. spalio 29 d. ir lapkričio 3 d. laiškų. Jau vien tokio ilgo laiško vieta kelių dienų tarp kelia abejonių. Su gretimais laiškais maža bendro tėra ir turinio atžvilgiu. Atrodo, kad lš. Nr. 115 turėtų eiti prieš lš. Nr. 114. Laiške Nr. 115 reiškiamos abejonės dėl K. Petrausko jausmų tvirtumo, o lš. Nr. 114 atsakoma į K. Petrausko priekaištus dėl lš. Nr. 115 keliamų abejonių. Laiškas Nr. 116 pagal lš. Nr. 114 datuotinas **1912 m. spalio mėn.**

23. Laiškai Nr. 123 (ZR, VI, 258), 125 (ZR, VI, 262), 126 (ZR, VI, 264), 127 (ZR, VI, 267) Žemaitės pažymėti tik mėnesio ir dienos datomis arba visai nedatuoti. Jie datuojami pagal turinį 1913 m. Šiuos visus laiškus sieja išpardavimo (takso) Puziniškyje minėjimas. Išpardavimas Puziniškyje įvyko 1914 m. pavasarį. Laiškuose minimi ir kiti 1914 m. įvykiai: dailės paroda, atidaryta kovo 2 d. (ZR, VI, 263), Žemaitės ir S. Šilingo paskaitos „Ziburėlio“ naudai (ZR, VI, 264, 266), įvykusios 1914 m. kovo 25 d. (plg. „Lietuvos žinios“, 1914 m. kovo 27 d.), Žemaitės raštų rinkinio spausdinimas (ZR, VI, 268), Vilniaus spaustuvininkų streikas (ZR, VI, 266). Taigi, lš. 123, 125, 126 ir 127 datuoti **1914 m.** 1914 m. datą liudija ir lš. Nr. 123 nurodyta Žemaitės gyvenamoji vieta Vilniuje — Мостова, 15 дом, 19 кварт. (ZR, VI, 261). Šiuose namuose Žemaitė apsigyveno 1913 m. pabaigoje (plg. LKLI, F3, Nr. 265). 1913 m. pavasarį Žemaitė gyveno Ponomarų skg.

Lš. Nr. 127, sprendžiant iš turinio, yra parašytas anksčiau už lš. Nr. 126. Laiške Nr. 127 kalbama apie išpardavimo dieną ir Žemaitės keliavimą į Puziniškį tik spėtinai (ZR, VI, 267), o lš. Nr. 126 jau gerai žinoma išpardavimo diena (ZR, VI, 265). Kadangi yra žinoma lš. Nr. 126 parašymo mėnuo ir diena — kovo 20 d., tai lš. Nr. 127 data turėtų būti **1914 m. kovo pirmoji pusė**. B. Mituzienės bibliografijoje laiškai Nr. 123, 125, 126 ir 127 pažymėti 1912 m. data (ZR, VI, 357).

24. Laiškas Nr. 160 A. Zymantui (ZR, VI, 334) pagal turinį datuojamas 1914 m. spalio mėn. Šiame laiške aprašytas draugijos pabėgėliams šelpti steigiamasis susirinkimas (ZR, VI, 339—340), įvykęs 1914 m. lapkričio 21 d. Taigi, laiškas parašytas ne anksčiau, kaip **1914 m. lapkričio 21 d.**, greičiausiai, tarp **lapkričio 21 d. ir gruodžio 7 d.**, kai įvyko antrasis draugijos susirinkimas.

25. V. Žuko teigimu („Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai“, t. V, 1966, p. 212), Žemaitės lš. Nr. 180 A. Rimkai (ZR, VI, 369) paskelbtas „Tėvynėje“ 1915 m. Nr. 7 ir jo ištraukos „Viltyje“ 1915 m. kovo 17 d. Nr. 61. Iš tikrųjų „Tėvynėje“ ir „Viltyje“ skelbtas kitas, Žemaitės raštuose nespausdintas, laiškas. Lš. Nr. 180 yra rašytas, kaip rodo jo turinys, jau iš Petrapičio, t. y. ne anksčiau, kaip 1915 m. rugsėjo mėn. Žemaitės pastaba jos laiške (ZR, V, 477) leidžia spėti, kad lš. Nr. 180 buvo parašytas **1915 m. lapkričio mėn.**

ДАТИРОВКА АВТОГРАФОВ ЖЕМАЙТЕ

Казис УМБРАСАС

Резюме

В статье дается перечень автографов литовской писательницы Жемайте (1845—1921). При этом уточняется время возникновения автографов и в связи с этим — датировка произведений и статей писательницы. В качестве основания датировки автографов в большинстве случаев взято развитие орфографии Жемайте, которое в данной работе исследуется впервые. В последнем разделе статьи исправляются ошибки в датировке писем Жемайте и Вишинскиса, допущенные при издании их сочинений.

THE DATING OF ŽEMAITĖ'S AUTOGRAPHS

Kazys UMBRASAS

Summary

This publication gives a complete list of the autographs belonging to the Lithuanian authoress Žemaitė (1845—1921) and defines their precise dates, thus correcting previous mistakes in the dating of her literary works and essays. The development of Žemaitė's orthography has been chosen as the basic principle of dating. The final chapter of this publication corrects mistakes that have occurred in recent editions of letters by Žemaitė and Višinskis (1875—1906).